

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜZİĞİ ANA SANAT DALI**

**KÜRDİLİHİCAZKÂR MAKAMINI TERKÎB EDEN BESTEKÂR
HACI ÂRİF BEY' İN HAYATI VE KÜRDİLİHİCAZKÂR ESERLERİNİN
MAKAMSAL OLARAK İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Furkan BİÇER

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Alâeddin YAVAŞCA

Mayıs 2007

İSTANBUL

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

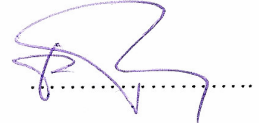
Furkan Biçer tarafından hazırlanan “ **KÜRDİLİHİCAZKÂR MAKAMINI TERKÎB EDEN BESTEKÂR HACI ÂRİF BEY’ İN HAYATI VE KÜRDİLİHİCAZKÂR ESERLERİNİN MAKAMSAL OLARAK İNCELENMESİ** ” konulu bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) tarihi : 25.06.2007

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca
(Danışman)

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Güler Ertan
(Grafik Tas.ASD Öğr.Üyesi)

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Çetin Körükçü

İÇİNDEKİLER**Sayfa No**

ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM :HACI ÂRİF BEY' İN HAYATI	2
2. BÖLÜM :GÜNÜMÜZ NAZARİYATÇILARINA GÖRE KÜRDİLİHİCAZKÂR MAKAMI' NİN TARİFİ	12
2.1. Yalnız kürdî dizisinden yaralanılarak ve şed makam olarak uygulanan kürdilihicazkâr makamı	12
2.2. Kürdî dizisi ile birlikte, esas yapısına katılan çeşitli dörtlü, beşli ve diziler bulunan ve bu yapısının gereği olarak bileşik bir şekilde uygulanan kürdilihicazkâr makamı.....	15
2.2.1. Hicazkârlı.....	15
2.2.2. Arazbarlı	21
2.2.3. Kürdîli+Hicazkârlı+Arazbarlı.....	27
3. BÖLÜM : HACI ÂRİF BEY' İN KÜRDİLİHİCAZKÂR ESERLERİ VE ESERLERİN MAKAM ANALİZİ TABLOLARI	
AŞKIN ESİR-İ SÛZİŞİNE CAN ACIMAZ MI.....	28
AŞKIN ESİR-İ SÛZİŞİNE CAN ACIMAZ MI (TABLO)	29
BÂİS FİGÂN Ü NÂLEME AŞK İBTİLÂSİDİR.....	30
BÂİS FİGÂN Ü NÂLEME AŞK İBTİLÂSİDİR (TABLO)	31
BERDÂR OLALI ZÜLFÜNE YÂR FİKR Ü HAYÂLİM	32
BERDÂR OLALI ZÜLFÜNE YÂR FİKR Ü HAYÂLİM (TABLO).....	34
BİR ZÜLFÜ PERÎŞÂNA	35
BİR ZÜLFÜ PERÎŞÂNA (TABLO)	37

DEŞME DÂĞI SÎNE-İ SÛZÂNIMI	38
DEŞME DÂĞI SÎNE-İ SÛZÂNIMI (TABLO)	39
DİL HARÎM-İ VASLINI ARZU EDER	40
DİL HARÎM-İ VASLINI ARZU EDER (TABLO)	41
DÜŞER Mİ ŞÂNINA EY ŞEH-İ HÛBAN	42
DÜŞER Mİ ŞÂNINA EY ŞEH-İ HÛBAN (TABLO).....	43
ETTİKCE SANA ÂŞIK-I DİL-HASTA RECÂYI	44
ETTİKCE SANA ÂŞIK-I DİL-HASTA RECÂYI (TABLO)	46
EYYÂMI BAHÂR OLDU	47
EYYÂMI BAHÂR OLDU (TABLO)	49
FİRKATİN TE'SİR ETTİ CÂNIMA	50
FİRKATİN TE'SİR ETTİ CÂNIMA (TABLO)	51
GEÇTİ ZAHM-I TÎR-İ HİCRİN TÂ DİL-İ NÂ-ŞÂDIMA	52
GEÇTİ ZAHM-I TÎR-İ HİCRİN TÂ DİL-İ NÂ-ŞÂDIMA (TABLO).....	54
GURÛB ETTİ GÜNEŞ DÜNYA KARARDI	55
GURÛB ETTİ GÜNEŞ DÜNYA KARARDI (TABLO)	57
GÜZELİM HİÇ ARAMAZ MI DİL-İ ÂVÂRE SENİ	58
GÜZELİM HİÇ ARAMAZ MI DİL-İ ÂVÂRE SENİ (TABLO)	59
GÜZELSİN BÎ MİSİLSİN DİLRÛBÂSIN	60
GÜZELSİN BÎ MİSİLSİN DİLRÛBÂSIN (TABLO)	61
HARÂB-I DEŞT-İ GAMDIR	62
HARÂB-I DEŞT-İ GAMDIR (TABLO)	64
HAZÂN ERDİ GÜLİSTÂN-I BAHÂRE	65
HAZÂN ERDİ GÜLİSTÂN-I BAHÂRE (TABLO).....	66
İFTİRÂKINDIR SEBEP NÂLE VÜ FERYÂDIMA	67
İFTİRÂKINDIR SEBEP NÂLE VÜ FERYÂDIMA (TABLO).....	68

KANLAR DÖKÜYOR DİRDİN İLE DİDE-İ GİRİYÂN	69
KANLAR DÖKÜYOR DİRDİN İLE DİDE-İ GİRİYÂN (TABLO).....	70
MUNTAZİR TEŞRİFİNE HÂZİR KAYIK	71
MUNTAZİR TEŞRİFİNE HÂZİR KAYIK (TABLO)	72
NERDESİN EY TATLI SÖZLÜ SEVDİĞİM	73
NERDESİN EY TATLI SÖZLÜ SEVDİĞİM (TABLO).....	74
NİÇİN TERKEYLEYİP GİTTİN A ZÂLİM	75
NİÇİN TERKEYLEYİP GİTTİN A ZÂLİM (TABLO).....	77
SANA HİÇ NÂLE ESER ETMEZ Mİ	78
SANA HİÇ NÂLE ESER ETMEZ Mİ (TABLO).....	80
SENDE ACEP UŞŞÂKA EZİYET Mİ ÇOĞALDI	81
SENDE ACEP UŞŞÂKA EZİYET Mİ ÇOĞALDI (TABLO).....	83
SEYRİ BAHÂRE AÇILDI DAĞLAR (10 / 8).....	84
SEYRİ BAHÂRE AÇILDI DAĞLAR (TABLO).....	85
SEYRİ BAHÂRE AÇILDI DAĞLAR (3 / 4).....	86
SEYRİ BAHÂRE AÇILDI DAĞLAR (TABLO).....	88
SIRMA SAÇLI	89
SIRMA SAÇLI (TABLO).....	91
4. BÖLÜM : GENEL TABLO	92
5. SONUÇ	93
EKLER 1	94
EKLER 2.....	96
KAYNAKÇA.....	105
ÖZÇEÇMİŞ	106

ÖNSÖZ

“Kürdilihiczakâr makamını terkîb eden bestekâr Hacı Ârif Bey’ in hayatı ve Kürdilihiczakâr eserlerinin makamsal olarak incelenmesi” adlı bu çalışma T.C. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Müziği Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Konunun araştırılmasında TRT arşivinden, Cüneyt KOSAL arşivinden, Ü.M.C arşivinden ve çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır.

Bu çalışmada yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen en başta tez danışmanım olan değerli hocam Sn. Prof. Dr. Alâeddin YAVAŞCA’ ya, arşivindeki değerli bilgilerinden faydalandığım kıymetli hocam Kânûni Cüneyt KOSAL’ a, her zaman yanımda olan ve bilgilerini benimle paylaşan değerli hocam Şeref ÇAKAR’ a, yoğun temposu ve kısıtlı vaktine rağmen benimle ilgilenip vaktini ayıran kıymetli hocam Yrd. Doç. Çetin KÖRÜKÇÜ’ye ve yenilikçi fikirleri ile Türk Mûsikîsine her zaman aşkla hizmet eden ve bizlerden de bilgilerini esirgemeyen saygıdeğer hocam Sn. Nevzat SUMER’e saygı ve şükranlarımı sunarım.

Furkan BİÇER

MAYIS 2007

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜZİĞİ ANA SANAT DALI**

**KÜRDİLİHİCAZKÂR MAKAMINI TERKİB EDEN BESTEKÂR
HACI ÂRİF BEY' İN HAYATI VE KÜRDİLİHİCAZKÂR ESERLERİNİN
MAKAMSAL OLARAK İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Furkan BİÇER

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Alâeddin YAVAŞCA

Mayıs 2007

İSTANBUL

ÖZET

Klâsik Türk Mûsıkîsi'nin 19.yy. döneminde yaşamış bestecilerden birisi olan Hacı Ârif Bey, bir şarkı bestecisidir ve kendinden sonra gelen bestecileri etkilemiştir. Klâsik dönem bestecilerinin pek kullanmadıkları “Şarkı” formuna yepyeni bir kimlik kazandırmış, bir şarkı bestecisi olarak yeni bir çığır açmıştır. Ârif Bey'den sonra “Şarkı”, bestecilerin en çok işledikleri form olmuştur. Terkip ettiği Kürdilihicazkâr makamı, anlatım olanakları çok geniş olan ve Türk Mûsıkîsi'nde en çok kullanılan makamlardan biri haline gelmiştir. Ârif Bey'in bu makamı çeşitli tertipte kullanımı ve eserleri, onun kişisel üslûbu içerisinde örnek bir güzellik taşır. Hacı Ârif Bey Türk Mûsıkîsi'ndeki şarkı formunda gösterdiği anlayış ve yapmış olduğu yenilikler ile zamanından günümüze kadar olan süreç içerisinde seçkin bir bestekâr olarak gösterilir.

Bu çalışmamızda “Kürdilihicazkâr makamını terkip eden bestekâr Hacı Ârif Bey’in hayatı ve Kürdilihicazkâr eserlerinin makamsal olarak incelenmesi” konu olarak ele alınmıştır.

Çalışmamız giriş ve onu takip eden 4 bölümden oluşmaktadır;

Birinci bölümde Hacı Ârif Bey’in hayatı anlatılmıştır.

İkinci bölümde Hacı Ârif Bey’in terkip etmiş olduğu Kürdilihicazkâr makamının günümüz nazariyatçılarına göre yapılan tarifi anlatılmış, niteliklerine göre sınıflandırılarak makamın durağı, dizisi, güçlüsü, yedeni, tiz durağı, donanımı, seyri, genişlemesi ve yapısal seyri belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde Hacı Ârif Bey’in Kürdilihicazkâr makamında bestelemiş olduğu tüm eserlerin makam analizleri yapılmış, eserlerin notaları yeniden yazılmıştır. Bu eserlerin bir kısmı Muallim İsmail Hakkı Bey’in kendi el yazısı ile kaleme aldığı notaların sözleri Osmanlıca olup, tarafımdan Türkçe’ye çevrilmiştir.

Dördüncü bölümde ise yapılan makam analizleri sonucunda genel bir tablo oluşturulmuştur.

Tezin sonuç kısmında, dördüncü bölümde oluşturulan tablo irdelenmiş ve çalışmadan çıkartılan sonuçlar hakkında topluca bilgi verilmiştir.

Tezin ekler 1 kısmında Kürdilihicazkâr eserlerin arşiv numaraları, ekler 2 kısmında ise Osmanlıca notaların orjinalleri bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; 19. yy.’in önemli bestekârlarından birisi olan Hacı Ârif Bey’in terkip etmiş olduğu kürdilihicazkâr makamının tüm özelliklerini ve bu makama ait tüm eserlerini titiz bir çalışma ile mûsıkî severlere sunmak, ayrıca sözleri Osmanlıca olan ve günümüze kadar neredeyse unutulmuş olan 7 eserini yeniden Türk Mûsıkîsi’ne kazandırmaktır.

**REPUBLIC OF TURKEY
HALIÇ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
TURKISH MUSIC MASTER BRANCH**

**THE LIFE OF THE COMPOSER HACI ARIF BEY WHO FORMED
MAQAM KÜRDİLİHİCAZKAR AND THE ANALYSIS OF THE WORKS IN
MAQAM KÜRDİLİHİCAZKAR IN TERMS OF MAQAM.**

MASTER'S THESIS

**Prepared by
Furkan Biçer**

**Advisor
Prof. Dr. Alaeddin Yavaşca**

**May 2007
İstanbul**

Summary

Hacı Arif Bey, who is one of the composers lived in 19th century period of Classical Turkish Music, is a song composer and affected the composers came after him. He enriched the “Song” form which the classical age composers hardly used, helped it earn a new identity and as a song composer, he blazed a new trail. After Arif Bey, the “song” form became the most used from by the composers. Maqam Kürdilihiczkar has become one of the most commonly used maqams of Turkish Music having rich expression capacity. His works and using this maqam in various compositions reflect the beauty in his personal style. Hacı Arif Bey is regarded as a privileged composer from his time to now with the innovations he made and the way he approached to the song form of Turkish Music.

In this study, “the life of the composer Hacı Arif Bey who formed the maqam Kürdilihiczkar and the analysis of the works in Maqam Kürdilihiczkar in terms of maqam” has been taken as a topic.

Our study consists of an introduction and four sections following the introduction.

In the first section, the life of Hacı Arif Bey has been mentioned.

In the second section, today’s theorists’ description of the Maqam Kürdilihiczkar which was formed by Hacı Arif Bey has been made, and all the peculiarities of the maqam have been explained by classifying it in terms of its qualities.

In the third section, the maqam analysis of all the works which Hacı Arif Bey composed in Maqam Kürdilihiczkar, the notes of the works have been written again. Some of these works have the hand-writing of Muallim İsmail Hakkı Bey, and they were written in Ottoman. So I translated them into Turkish.

In the fourth section, a general table has been formed as a result of the maqam analysis that has been carried out.

In the conclusion section the thesis, the table in the fourth section has been analysed and the results derived from the study have been discussed.

In the appendix 1 part of the thesis, there are the archive numbers of the Kürdilihiczkar works and in the appendix 2 part of the thesis there are the originals of the notes in Ottoman language.

The aim of this study is to present all the peculiarities of the Maqam Kürdilihiczkar which Hacı Arif Bey, who is one of the most important composers of 19th century, formed and all the works in this maqam with an extremely careful study to music lovers. And it is also to aimed to bring in his seven works which have lyrics in Ottoman language and are about to be forgotten today.

GİRİŞ

Türk Mûsikîsi, tarih boyunca ekol'lere imza atmış; çığır açmış ve yenilikler getirmiş dâhi sanatçılar ve büyük ustalar yetiştirmiştir. Hacı Ârif Bey'de bu özelliklere sahip olan kişilerden birisidir.

Hacı Ârif Bey “neo klasik” ya da “romantik” olarak adlandırılan Türk Mûsikîsi ekolünün zirve ismidir. Hacı Ârif Bey ekolünün başlıca özelliği; Kâr, Beste, Semâi gibi büyük formların yerini şarkı formunun almış olmasıdır. Dönemin başlarından itibaren hızla yayılan şarkı formunun Türk Mûsikîsi'nde kurduğu egemenlik bazı değişimlere de uğrayarak zamanımıza kadar gelmiştir. Kürdilihicazkâr makamı da, günümüze gelene kadar bir takım değişikliklere uğramıştır.

Hacı Ârif Bey'in terkip ettiği Kürdilihicazkâr makamı, eserlerinden yaptığımız analizlere göre; Hicazkâr, Arazbar ve Kürdî makamı dizilerinin birleşmesinden oluşan bir yapıya sahiptir. Günümüzde ise Rast perdesindeki inici Kürdî makamı dizisi olarak kullanılmaktadır.

Bu tezin amacı, Kürdilihicazkâr makamını terkip eden kişi olan Hacı Ârif Bey'in Kürdilihicazkâr makamındaki tüm eserlerini inceleyip, makam analizleri yapılarak, makamı nasıl kullandığını ortaya koymak ve günümüzde kullanım biçimi ile tarihi süreçte değişikliğe uğrayıp uğramadığını araştırmaktır.

Eserleri, olağanüstü sesi ve icrası ile büyük ün yapmış olan Hacı Ârif Bey'i anlatırken, bu vesile ile tarih boyunca hizmet ve katkılarıyla Mûsikîmizi yüceltmış olan büyük ustalarımızı şükranla anıyoruz. Bugün Mûsikîmize sevgi ve sadakatle hizmet edecek üstün yetenekli müzisyenlere her zamankinden daha çok ihtiyaç olduğu açıktır.

1. BÖLÜM : HACI ÂRİF BEY' İN HAYATI (1831-1885)

Ondokuzuncu asrın başlarına kadar geçen süre içerisinde örnekleri verilmeye başlanan, ancak daha çok klasik formların etkisini sürdürdüğü bir anlayışla bestelenen “ ŞARKI ” formunun, aynı asrın ikinci yarısındaki önemli bestekârlarından biri, belki de en önemlisi Hacı Ârif Bey'dir. “ ŞARKI ” formunu örnek ve modern bir anlayışla ihyâ ederek üst düzeye çıkaran, “ ŞARKI ” denilince akla gelen ilk ve en büyük isimdir. Asıl adı Mehmed Ârif olan bestekârimiz besteci olarak Türk Mûsikîsi “ ŞARKI ” formunda yeni bir çığır açmış ve Türk Mûsikîsi'nde (Romantik Dönem) i başlatan bir bestekâr olarak en önemli yerini almıştır.

1831 yılının ikinci yarısında İstanbul'un Eyüp semtinde doğdu. Eyüp Şer'î Mahkemesi Başkatibi Ebû Bekir Efendi'nin oğludur. Daha çok küçük yaşlarda iken sesinin güzelliği ve mûsikî kâbiliyeti ile oturdukları semtte ün yapmış, mahalle mektebinde “ ilâhîcibaşı ” seçilmişti. Bu sıralarda aynı semtte oturan gençlerden biri ve altı yaş büyüğü olan, geleceğin büyük Zekâî Dede' sinden şarkı ve ilâhîler öğreniyordu. Zekâî Dede onu kendi hocası yine bir başka Eyüb' lü, Mehmed Bey'e götürdü. Eyyûbî Mehmed Bey, küçük Ârif 'i çok beğenerek öğrenciliğe kabûl etti ve klâsik fasıllar meşk etmeye başladı . Ârif Bey , Eyyûbî Mehmed Bey'den 30 fasıl öğrenmiştir. Yüksek kâbiliyeti ve olağanüstü hâfızası ile çok çabuk öğreniyor, öğrendiklerini aslâ unutmuyordu. Bu arada Eyyûbî Mehmed Bey tarafından devrin en büyük mûsikî üstâdı, her iki hocasının da hocaları Hammâmîzâde İsmâîl Dede' ye götürülmüş, onun da iltifâtlarına mazhâr olmuştu. Rivayete göre, Dede Efendi, Ârif'i dinlemiş ve beğenmişti. Ârif Bey'in iki yıl boyunca (Dede'nin ölümüne kadar), Dede' nin derslerine gittiği bilinmektedir.

Eyyûbî Mehmed Bey, Ârif Bey' le çok ilgileniyordu. Henüz 13 yaşında iken onu “ Bâb-ı Seraskerî ” , yani devrin Savunma Bakanlığı' nın bir dâiresinde kâtibliğe aldirmiş; bir yandan memûriyetine devâm ederken, diğer yandan Müzika-i Hümâyûn'a öğrenci olarak devâmını sağlamıştı. Hacı Ârif Bey, Müzika-i Hümâyûn' a girmekle hem Hâşim Bey' den istifâde etmek imkânı bulmuş, hem de saraya ilk

adımını atmış oldu. Hâşim Bey'in devamlı mürakabesi altında bine yakın eseri kusursuz derecede okuyacak şekilde ezberleyip kavrayan Ârif Bey'in, henüz yirmi bir yaşında iken mûsikî değerinin ileri bir dereceyi bulduğu ve pek zarif olan okuyuş tavrını da hocası Hâşim Bey'den aldığı söylenir.

Çok geçmeden sesinin güzelliğini haber alan Sultan Abdülmecîd, onu huzûra dâvet etti. Olağanüstü güzel sesi, güzel yüzü, kıvrak zekâsı, terbiye ve nezâketi ile pâdişahı etkilemişti. Sultan, onun hemen "kurena" lık (mâbeynci) olarak saraya alınmasını emretti ve dördüncü Mecidî nişanıyla ödüllendirdi. Mâbeyncilik, pâdişah ile hükûmet arasındaki ilişkileri düzenleyen yüksek îtibârlı ve dolgun maaşlı bir görevdi. Hacı Ârif Bey bu göreve getirildiği zaman 19 yaşındaydı.

Kısa bir süre sonra besteleriyle de adından söz ettirmeye başladı. Eserlerinde duygulu, ince ve asîl üslûbunun yanı sıra, makam ve geçkilere hâkimiyeti ile melodinin sözlere olağanüstü uygunluğu hemen göze çarpıyordu. Hacı Ârif Bey, saraya girdikten kısa bir süre sonra pâdişah' ın emriyle Harem-i Hümayûn' daki câriyelere mûsikî dersi vermeye başladı. Sarayda hemen herkesin gözdesi olan bu yakışıklı genç, dersler sırasında gönlünü bir câriyeye kaptırmıştı. Olağanüstü güzel gözlerinden dolayı pâdişah tarafından Çeşm-i Dilber adı verilen 15 yaşındaki bu Çerkes güzelinin aşkıyla Ârif Bey, gün be gün bir meş'ale gibi yanıyor, alevler seslere dönüşüp, dudaklarından dökülüyordu...

Hacı Ârif Bey, Çeşm-i Dilber' in aşkıyla tutuştuğu günlerde Kürdîlihiczâkâr adında yeni bir makam terkîb etmişti. Bugün dahî en çok sevilen ve kullanılan makamlarımızdan olan Kürdîlihiczâkâr' ın ilk eserinin sözleri Es'ad Efendi' ye aittir:

Geçti zahm-ı tîr-i hicrin, tâ dil-i nâşâdîma,
 Merhamet ey gamze-i câdû, yetiş imdâdîma,
 Öyle bî-hûş eyledin âzâr ile kim tâbımı,
 Gelmez oldu bir dahî lûtf-u kelâmın yâdîma,
 Meclis-i ehl-i sühande yek kalemdir bu gazel,
 Es'ad' a söz var mı hüsn ü tâb-ı istidâdîma.

Hacı Ârif Bey' in Çeşm-i Dilber' e olan ilgisi Sultan Abdülmecîd' in kulağına kadar gitmişti. Sultan, kendi hanımı olmaya hazırlanan bu kızın Ârif Bey' le hemen evlendirilmesini istedi. Zengin bir çeyizle onu gelin ederken, Hacı Ârif Bey' e Taşlık'ta bir konak ve 60 altın gibi yüksek bir maaş ihsan edip, saray hizmetlerinden

çıkarttı. Çeşm-i Dilber, evliliklerinin dokuzuncu ayında Cemil, adında bir erkek çocuk doğurdu. Bir yıl sonra da Nebiye adındaki kız çocuğunu doğurdu. Hacı Ârif Bey murâdına ermişti ama malesef Çeşm-i Dilber onu hiçbir zaman gerçek bir aşkla sevmediği için, lohusalıktan kalkar kalkmaz çocuklarını Ârif Bey'e bırakarak evini terk etti ve bir tüccarla evlendi. Hacı Ârif Bey, Çeşm-i Dilber' i hâlâ çok seviyor, terk edilişi bir türlü kabûllenemiyordu. “Niçin terk eyleyip gittin a zalim”, “Düşer mi şanına ey şeh-i hûban” dizeleriyle başlayan kürdilihicazkâr şarkılarını terkedilmenin acısı içinde besteledi.

Hacı Ârif Bey' in düştüğü duruma çok üzülen Sultan Abdülmecîd, onu affedip “Serhânende” olarak ve aynı zamanda eski görevine getirerek yeniden saraya aldı (1860) . Bestekârın padişah için bestelediği Sultânî Irak makamındaki “Bana lût eyler iken sen neden menfurun oldum ben” adlı şarkısı affedilmesinde büyük rol oynamıştır. Herkes onun saraya dönüşüne çok sevinmişti ki Ârif Bey' in hassas gönlü yine câriyelerden birine, Zülf-i Nigâr' e düştü. Zülf-i Nigâr da Hacı Ârif Bey' i çok seviyordu. Pâdişah bir kez daha, skandal çıkmasına izin vermeden Ârif Bey' i saraydan uzaklaştırarak Zülf-i Nigâr' la evlendirdi. Bir yıl sonra Zülf-i Nigâr, Râbia adlı bir kız çocuğu doğurdu.

Bu evlilik her ikisi için de çok mutlu başlamıştı. Fakat mutluluk uzun sürmedi. Çünkü Zülf-i Nigâr Hanım, devrin çâresi henüz bulunamamış en korkunç hastalığına, vereme yakalanmıştı.

Günden güne sararıp, soluyor; âdetâ bir mum gibi eriyordu. Zülf-i Nigâr Hanım' ın çâresiz hastalığı ilerledikçe Hacı Ârif Bey' i de çâresiz acılara boğuyordu. Sözleri Nâmîk Kemâl' e ait olan meşhûr Segâh Şarkı' sını bu dönemde bestelemiştir:

Olmaz ilâç, sîne-i sâd-pâreme,
Çâre bulunmaz bilirim, yâreme,
Baksa tabîbân-ı cihân, çâreme,
Çâre bulunmaz bilirim, yâreme.

güfteli şarkısı ile hicaz makamında ve hakikaten inci taneleri gibi işlediği şarkıları bu acının ürünleridir.

Kamer çehre perî rû tende cânım
Nigârım dilberim rûh-i revânım
Enisim, simberim yâr-ı vefâdârım
Nigârım dilberim rûh-i revânım

Zülf-i Nigâr Hanım gittikçe ağırlaşıyordu. Derin inleyişlerle gece gündüz uyuyor, bir çâre uman bakışlarla Ârif Bey' e bakıyordu. Ârif Bey' in çırpınımları fayda etmedi. Tam mutluluğu yakalamışken bu kez de sevdiği, çâresiz bir hastalığın pençesine düşmüştü. Târifsiz acılar içindeydi...

Kısa bir süre sonra Zülf-i Nigâr Hanım geride Hacı Ârif Bey' i ve kısacık evliliğinde dünyâyâ getirdiği, henüz bir yaşında olan çocuğunu bırakarak, bir daha uyanmamak üzere gözlerini kapadı.

Sözleri Recâzâde Mahmud Ekrem Efendi' ye ait olan Hacı Ârif Bey' in Zülf-i Nigâr Hanım' a mersiye olarak yazdığı Sabâ Şarkı' sı bu acıyı ifâde etmektedir...

Nigâh-ı mestine cânlar dayanmaz,
 Uyanmaz uykudan cânân, uyanmaz,
 Bu nâz ü işveden aslâ usanmaz,
 Sabah olduğuna gûyâ, inanmaz,
 Uyanmaz uykudan cânân, uyanmaz.

Hacı Ârif Bey, Zülf-i Nigâr Hanım' ın ölümü ile bir kez daha acılara boğuldu. Sıkıntılı günlerin ardı-arkası kesilmiyordu. Nitekim, Sultan Abdülmecid de 25 Haziran 1861'de veremden öldü ve yerine kardeşi Sultan Abdülaziz tahta geçti . Ârif Bey, tam otuz yaşında idi. Sultan Abdülazîz, Ârif Bey' i şehzâdeliğinden beri tanıyor, çok seviyor ve durumuna üzülüyordu. Bu yakınlık dolayısıyla, saray dışında kalan Ârif Bey' in serhânende olarak atanmasını buyurdu. Sarayın fasıl heyetini besteci Rıfat Bey yönlendiriyordu. Ârif Bey, fasıl heyetindeki görevinin yanı sıra, haremdeki meşkhânede saraylı kızlara ders vermeye başladı. Ancak çok uzun bir süre geçmeden Ârif Bey' in söz dinlemez gönlü, bu kez de Pertevniyâl Vâlide Sultan' ın nedîmelerinden Nigârnîk Kalfa' ya düştü. Vâlide Sultan, Hacı Ârif Bey' i çok sevdiği için bu evliliğe yardım etti, evlendiler. Ârif Bey, kötü anılarla dolu konağını satın, Zincirlikuyu Merkez Bankası evlerinin bulunduğu yerde bir çiftlik alıp orada yaşamaya başladılar.

Ancak geçirdiği kötü günler onu ziyâdesiyle üzmüş, sinirli ve kaptisli bir insan hâline getirmişti. Çevresindeki herkesi kırıyordu. Bunun yanı sıra şöhretinin her an daha fazla artışı, şarkılarının İstanbul' un dışına taşarak yurdun her yerinde

okunmaya başlaması, sarayda ve çevresinde gördüğü saygı ve ilgi bestekârı fazlaca gururlandırmış, hatta aşırı derecede kaprisli yapmıştı. Bu durum tahammül hudutlarını aşınca, padişah, 40 altın maaşla bestekârı saraydan çıkardı (1871). Artık sağlığı da bozulmuştu. Tesellîyi evinde üçüncü eşi Nigârnik Hanım' da buluyordu.

Ömrünün sonuna kadar Nigârnik Hanım'la evli kalan Ârif Bey' in Saray'daki bu üçüncü görevi on yıl sürdü. Ününün artık doruğundaydı. İstanbul' un mûsikî çevrelerinde, konaklarda, özel meşkhânelerde yapılan mûsikî toplantılarında en çok aranan sanatçıydı. 1871'de Saray' dan ayrıldıktan sonra Şûrâ-yı Devlet' te kâtiplik , daha sonra da Beykoz Aşar (Maliye) müdürlüğünde beş yıl memur olarak çalıştı. Sultan Abdülaziz'in ölümünden sonra Müzika-yi Hümayûn' da girişilen tasfiye sonucu Ârif Bey de açığa alındı. V. Murad'ın üç aylık padişahlığından sonra II. Abdülhamid tahta çıktı (1876) . Besteci uzun bir süre işsiz kaldı, geçim derdine düştü. Zincirlikuyu' ki çiftlik evine çekilip çevreden koptu. Ömründe toprakla hiç uğraşmayı düşünmediği için, atla katırı birbirinden ayıramayan Hacı Ârif Bey, sabahları sağmak için yanına yaklaştığı ineklerinden, bir hayli çifte yemiş.

Büyük bestecilerimizden Mahmut Celâlettin Paşa haline acımamış olsaymış, belki de aç da kalacaktı. Sabahları, Hacı Ârif Bey, merkebine yüklediği sütlerini Ortaköy'de satmak için yola koyulunca, Mahmut Celâlettin Paşa'nın ağası, yolunu bekler ve değerinden çok fazla fiyatla sütleri alır ve üstâdı zahmetten kurtarırmış. Bu içli ve zarif paşa, Hacı Ârif Bey' i bir koruyucu melek gibi izlemiş, başı sıkılınca imdadına koşmuş ve bu yardımları yaparken, Ârif Bey' in kalbinin kırılmaması için daima arka planda kalmıştır.¹ Bestekâr büyük bir sıkıntıya mahkûm olmuş ve uzun bir süre çiftliğinde süt satmak, kavun, karpuz yetiştirmekle vakit geçirmiştir. Bereket ki, devrin çok ince zarif bestecisi Mahmut Celâlettin Paşa üstâda hissettirmeden yaptığı yardımlarla daha ağır bir sıkıntıya maruz kalmamış ve bu acı günlerde böyle geçmiştir.

Bu sırada 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı (93 Harbi) patlak verdi. Ârif Bey savaş yıllarını çiftlikte geçim sıkıntısı içinde geçirdi. Savaş bittikten sonra Osmanlı Sarayı bestecinin yokluğunu yeniden hissetmeye başladı.

Ârif Bey' in içinde bulunduğu durum Abdülhamid' e iletildi. Bunun üzerine besteci yeniden Saray'da görevlendirildi. Hacı Ârif Bey' in öğrencilerinden besteci Levon Hancıyan' in anlattığına göre, Saray'a alınışı şöyle olmuştur:

¹ Burhânettin ÖKTE ; *Mûsikî Mecmuası, Minnetoğlu Kitabevi, Aralık 1963, sayfa 276*

İran'ın İstanbul Büyükelçisi Müşir Muhsin Han, padişaha müracaat ile, İran'ın Türk imparatoru Nâsireddin Şahın, eserlerini çok beğendiği Ârif Bey'i Tahran sarayına kabul edeceğini bildirmesi üzerine, Abdülhamid, böyle değerli bir sanatkarın saraydan ayrıldığından haberi olmadığını ve Şah' tan özür dilediğini, Ârif Bey'i Tahran'a gönderemeyeceğini anlatmış, neticede de Müzikay-i Hümayûn' a almıştır. Ârif Bey bu arada Nâsireddin Şah'ın İstanbul'a gelişinde, Hâfız-Şirâzî 'nin:

Elâ yâ eyyuha's-sakîy edir ke'sen vo-nâvil-hâ

diye başlayan divanının ilk gazelini besteleyerek Şah' a sunmuştur. Bundan çok memnun olan Nâsireddin Şah, Hacı Ârif Bey' e hayran olmuş ve Tahran' a dönünce kendisine çok kıymetli hediyeler ve nişan göndererek mükafatlandırmıştır.²

Müzika-yi Hümayûn' da dördüncü kez görevlendirilen Ârif Bey' e kolağası rütbesi verildi, ama bu ona göre küçük bir rütbeydi. Ârif Bey önceki padişahlardan gördüğü ilgiyi II. Abdülhamid'den görememenin huzursuzluğunu duymaya başladı. Sarayın eski canlı havası da kaybolmuştu; siyasi durum gittikçe gerginleşmekteydi. Abdülhamid' den umduğu yakınlığı görmeyen besteci, kimi zaman Zincirlikuyu'daki eve çekilerek sade bir yaşayışın verebileceği mutluluğu aradı, kimi zaman da padişahla çatışmayı göze alan davranışlarda bulundu. Abdülhamid' in “Şu şarkıyı oku”, diye verdiği bir emre karşı, mabeynciye; “ Ben onun babasından çok saygı gördüm. Bana, “Şu şarkıyı oku” diye emir veremez. Sanatta padişah iradesi geçerli değildir ” cevabını vermesi üzerine, saray' da hapsedildi. Elli gün sonra, Nihavend makamındaki “Ahteri düşkün garîb ü, âşık-ı âvâreyim” şarkısını besteledi. İlk dizedeki “ yıldız ” anlamına gelen Farsça “ ahter ” kelimesi “ tâli düşkün ” biçimine dönüştürülmüş ve Dede' nin torunu olan Bestekâr Rıfat Bey de, bu şarkıyı Abdülhamid' in huzurunda okuduğunda eseri çok beğenen padişah, büyük Bestekâr Ârif Bey'i bağışlamış ve rütbesini de miralay (albay) olarak yükseltmiştir. Bu hadiseden sonra Müzikay-i Hümayûn' daki derslerine seyrek olarak devam eden Ârif Bey' in Nigârnik hanımdan Hayriye adında bir kızı olmuştur.

Saraya gittiğinde bazı kereler Pertev-Niyal Valide Sultan'ı ve Sultan Hamid'in üvey ve manevi annesi Perestû Valide Sultan'ı ziyaret eder, onlardan iltifat görürdü.

² Sadun AKSÛT ; *Türk Mûsikîsi'nin 100 Bestekârı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1993, sayfa 166*

Elindeki parasını har vurup harman savuran, hatta saraydan aldığı hediyeleri bile satıp savmaya başlayan Ârif Bey, ölümünden bir yıl evvel kalp rahatsızlığına tutuldu ve tamamen karamsarlığa kapılıp adeta hayata küstü.

Nihayet, 54 yaşında iken, 28 Haziran 1885 günü, Müzikay-i Hümâyûn'un bir odasında öğrencilerine ders verirken kalp krizi geçirmiş, oğlu Cemil'e:

— Oğlum, beni Kible'ye çevir, demiş ve Kelime-i Şehâdet getirerek rûhunu teslim etmiştir. Beşiktaş' ta Yahya Efendi mezarlığında gömülmüştür.

Hacı Ârif Bey' in vefat tarihini bazı kaynaklar Hicrî 16 haziran 1300, bazıları da 29 haziran 1302 olarak gösterirler. Bu iki tarih arasındaki farkın arâbi ve rûmi tarihleri olması gerekir.³

Son eseri ölmeden birkaç gün evvel bestelediği, sözleri Hikmet Bey' e ait olan Kürdîlihiczakâr makâmındaki şarkısıdır:

Gurûb etti güneş, dünyâ karardı,
Gül-i bâğ-ı emel soldu, sarardı,
Felek de böyle mâtemler arardı,
Gül-i bâğ-ı emel soldu, sarardı.

Klâsik Türk müziğinin 19. yüzyıldaki gerileme döneminde yaşamış bir bestecidir. Bunda, Batı Müziğine yönelmenin etkisi vardır. Bu yüzden Ârif Bey'in kişiliği mistisizme değil, lirizme yakındır. Divan müziği geleneğini kavramış olmasına rağmen, bu alanda eser vermemiştir. Günümüze gelen iki büyük form eseri “Şarkı” formuna benzer. Ârif Bey, bir şarkı bestecisidir ve kendinden sonra gelen bestecileri etkilemiştir. Genç yaşta ürün vermeye başladığı için çok sayıda eser bırakmıştır. Çektiği sıkıntılar yüzünden içe dönüklüğü, sürekli beste yapmasını getirmiştir. Güfte seçiminde fazla titiz davranmamıştır. Genellikle Mehmet Sâdi Bey' in şiirlerini bestelemiştir.

Mûsikî repertuarımızı teşkil eden eserlerin hiç olmazsa yarısının şarkı formunda bestelenmiş eserlerden ibaret olduğu düşünülürse, Hâşim Bey, Rıfat Bey, Hacı Fâik Bey, Medeni Aziz Efendi, Şevki Bey gibi, belli başlı şarkı bestekârlarımızın en başında gelen bu büyük üstâdı anmak vazife ve lüzumu da kendiliğinden meydana çıkar.

³ Burhânettin ÖKTE ; *Mûsikî Mecmuası, Minnetoğlu Kitabevi, Aralık 1963, İstanbul, sayfa 278*

Hacı Ârif Bey Türk Mûsikîsi' nin en büyük bestecilerinden biridir. Klâsik dönem bestecilerinin pek fazla kullanmadıkları şarkı formuna yepyeni bir kimlik kazandırmış, bir şarkı bestecisi olarak yeni bir çığır açmıştır. Ârif Bey' den sonra “ŞARKI”, bestecilerin en çok işledikleri form olmuştur.

Ârif Bey Klâsik Mûsikîmizin özünü teşkil eden, Beste, Semâi gibi eserlerde başarı göstermediği, yaptığı bir iki denemeden anlaşılmaktadır. Bu yüzden doğrudan doğruya şarkı besteciliğine yönelmiştir. Eski Mûsikînin ağır, mistik anlatımından, Beste, Semâi formlarına özgü usûllerden, terennüm zorunluluğundan kurtularak, daha sade, daha içten, halkın daha kolay zevkine varabileceği eserler bestelemek istiyordu. Bu anlayışla bestelediği şarkıları biçim ve üslup açısından önem taşır. Biçimsel açıdan bakıldığında, sanatçının şarkıyı belli kuralları olması gereken bir form anlayışı içinde ele aldığı görülür. Klâsik dönemde şarkının biçimi, kuralları yeterince belirgin değildi; şarkı ancak üslûbuyla öteki formlardan ayırt edilebilen, genellikle serbest bir formdu. Eski şarkılar arasında, şarkı formuna ya da formun farklı türlerine örnek gösterilebilecek kuruluşta eserlerin sayısı az değildi, ama şarkı formlarının kesin kurallara bağlanması ilk kez Ârif Bey' in eserleriyle gerçekleşebilmiştir. Ârif Bey kendisinden sonraki şarkı bestecilerini bu yolda etkilemiş, böylece şarkı kesin biçimini almıştır.

Ârif Bey, üslûp bakımından da kendisinden önceki şarkı bestecilerinden ayrılır. Eserleri günümüzde “ Klâsik Koro ” programlarında okunmakla birlikte, klâsik üslûpta değildir. Form konusundaki kuralcılığına karşılık, anlatımında klâsik dönemin sıkı kurallarına uymayan serbest bir lirizm görülür. Kendisinden önceki geleneğe bağlı bestecilerden farklı olarak, genellikle kişisel konuları işler, bazı şarkılarının konusu doğrudan doğruya kendi yaşantılarından kaynaklanır. En belirgin özelliği, mûsikînin inceliklerinden özveride bulunmadan toplumun geniş bir kesiminin zevkine seslenebilmesindedir. Yaşadığı dönem, halk zevkinin saray zevkini etkilemeye başladığı bir dönemdir. Mûsikî artık yalnız saraylarda, tekkelerde değil, bu çevrelerin dışında, özellikle konaklarda, yalılarda da icra edilmekte ve dinlenmektedir.

Ârif Bey' in bir zevk değişikliğini yansıtan şarkılarındaki üslûp kendisinden sonraki hemen bütün şarkı bestecilerini etkilemiştir, öyle ki, klasik formlarda verilen eserlerde bile onun etkisi görülür.

Şarkıları teknik bakımdan kusursuzdur, makam ve geçki zenginliği, ritm çeşitliliği gösterir. Özellikle “ nevezimin ” adı verilen, altı ya da sekiz mısralı değişmeli (usûl değişikliği yaptığı) şarkıları bu zenginliğin ve çeşitliliğin en belirgin örnekleridir ve kendinden sonra gelen besteciler tarafından bile hayranlıkla anılmıştır.

Aynı makâmı, aynı usûlü kullandığı halde, çok değişik duygular uyandıran şarkıları vardır. Birbirine benzeyen şarkıları çok azdır. Hiçbir zaman tekdüzeliğe düşmez; hemen her şarkısına yeni bir renk, nüans katmasını bilir, kullandığı makâmın o zamana kadar işlenmemiş bir yönünü yakalar. Sekiz zamanlı üç vuruşlu “Müsemmen” usulü onun buluşudur. Türk aksağını çok başarılı bir biçimde kullanır. Şarkılarında beste ile güfte tam bir bütünlük içindedir. Kürdilihicazkâr makâmını da Ârif Bey oluşturmuştur. Anlatım olanakları çok geniş olan kürdilihicazkâr, Türk mûsikîsinde en çok kullanılan makamlardan biri haline gelmiştir. Ârif Bey’ in bu makamdan bestelediği şarkılar, onun kişisel üslubunu yansıtan, özgün bir güzellik taşır.

Sağlam bir teknik, sanatlı, fakat lüzumsuz tasannuya (abartı) kaçmadan, asil, kibar bir eda ile bestelediği emsalsiz eserleri oya gibi işlenmiştir. Başlangıcından zamanımıza kadar Türk Mûsikîsi’ndeki “ Şarkı ” bestekârlarının en büyük ve kudretlisidir. Bestekârlığı, kendisinden sonra gelenleri ve hatta zamanımız bestekârlarını bile etkileyecek kadar üstün ve engindir. Öğrencilerinden Servet Efendi, kendi öğrencisi Dürri Turan’a, Ârif Bey’ in bine yakın şarkı, ilâhi, durak bestelediğini söylemiştir.

Klâsik üslûpla romantik üslûp arasındaki dengeyi gözetten, usta işi melodik yapının ilk bakışta fark edildiği bir bütünlüktedir Hacı Ârif Bey’ in şarkıları. Bu şarkılarda işlenen temel tema “ melâl ” ile karışık yoğun bir “ aşk ” tır; eski Klâsik Mûsikî eserlerinde görülenden daha insani bir aşk...

Çok üretken bir sanatçı olan Ârif Bey’in günde yedi, sekiz şarkı bestelediği olmuştur. Bir keresinde Sultan Aziz’in verdiği bir güfteyi yedi ayrı makamda bestelemişti. Bu esin bolluğu içinde sanatçı eline geçen şiirleri anlamına, değerine bakmadan bestelemek zorunda kalmıştı. Bu yüzden kimi şarkılarının güftesi çok zayıftır.

Hacı Ârif Bey bütünüyle Türk Mûsikîsi’nin sözlü öğrenim geleneği içinde yetişmiş bir besteciydi. Otuz yıl süreyle öğretmenlik yapmıştır. Üç padişah dönemini yaşadığı için, eğitimciliğinde ayrı zevkleri karşılamak zorunda olduğunun

bilincindeydi. Nota bilmiyordu, herhangi bir saz da çalmazdı. Ama çok güçlü bir belleği vardı, bini aşkın eser ezberindeydi. Çok iyi bir okuyucuydu. Yumuşak ve tatlı sesiyle, mükemmel okuyuş üslûbuyla, falsosuz ve sağlam perde basışlarıyla parlak bir hânende olarak da ünlüdür. Bunun yanı sıra besteciliği ve etkileyici bir sesi bulunmasından ötürü, bütün islâm ülkelerinde ün yapmıştır. Bir ara Hacca da gittiği, bundan sonra Hacı Ârif Bey, diye anılmaya başlandığını, fakat Hacca hangi tarihte gittiğine dair hiçbir yerde bir kayda rastlanamamıştır.

Ârif Bey, emsalsiz bir ezbercilik hasletine mâlikmiş. Kendisine bir defa geçilen beste, sanki plağa okunmuş gibi hafızasına nakşedilirmiş. Bu konu etrafında hayli rivayetler ve hikayeler vardır. Bunları te'yid edecek hocası Hâşim Bey' in şu sözünü hatırlamak kâfidir ;

“ Benim vaktiyle bir iki ayda geçebildiğim ağır ve güç besteleri bütün incelikleri ile bir dinleyişte kavramasına ve kusursuz okunmasına hayret ediyorum. Allah nazardan saklasın. ”⁴

Şevki Bey, Şeyh Mustafa Servet Efendi, Kânûnî Mehmed Bey, Levon Hancıyan, Zati Arca, Lemi Atlı gibi çok kıymetli müzisyen bestekârlara hocalık etmiştir. Kendisinden sonra gelen en önemli temsilci Şevki Bey'dir.

Çocukları ve torunlarından önemli bir müzikçi yetişmemiştir. Sadece oğlu Cemil, Batı Müziğine yönelerek Müzika-i Hümayûn'da viyoloncelci olarak çalışmıştır.

Hacı Ârif Bey, ölümünden 12 yıl önce, 576 sayfa tutan ve içinde 50'den fazla makamdan 1000 küsur eser bulunan (bu arada kendi eserleri de var) (Mecmû'a-i Ârif i) adında bir şarkı mecmuası, bir güfte kitabı yayınlamıştır. Bu kitabın basımı İstanbul' da Vezirhanı'ndaki İbrahim Sırrı Efendi matbaasında ve 17 Mart 1873 tarihinde tamamlanmıştır.⁵

Bine yakın eser bestelediği söylenir, ancak 337 parçası notalarıyla günümüze kalmıştır. Bunun 327'si şarkı, 10'u öteki formlardaki eserlerdir. Bu 10 eserin de altısı İlahi, biri Tevşih, biri Durak, biri Beste, biri de Yürük Semai'dir.

⁴ Burhânettin ÖKTE ; *Mûsikî Mecmuası, Minnetoğlu Kitabevi, Aralık 1963, İstanbul, sayfa 275*

⁵ Sadun AKSÛT ; *Türk Mûsikîsi'nin 100 Bestekârı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1993, sayfa 167*

2. BÖLÜM :GÜNÜMÜZ NAZARİYATÇILARINA GÖRE KÜRDİLİHİCAZKÂR MAKAMI' NIN TARİFİ

Kürdilihicazkâr makâmı ile ilgili pek çok nazariyatçı tarafından birbirine benzer tarifler yapılmıştır. Biz burada Şeref Çakar' ın “ Türk Müziği Teorisi ve Makamlar ”⁶ isimli kitabındaki tarifi esas aldık.

MAKAMIN NİTELİĞİ : Kürdî dizisinin rast perdesine göçürülmesi ile oluşan bir makam olarak görülüyorsa da gerek yapısına katılan çeşitli dörtlü, beşli ve dizilerin bulunması, gerekse seyir ve yapı özellikleri yönünden başlıbaşına özellikleri olan ayrı bir makam olarak belirir. Bu nedenle makam iki şekilde görülür:

1. Yalnız Kürdî dizisinden yararlanılarak ve şed makam olarak uygulanan kürdilihicazkâr
2. Kürdî dizisi ile birlikte esas yapısının gereği olarak bileşik bir şekilde uygulanan kürdilihicazkâr

2.1. Yalnız kürdî dizisinden yararlanılarak ve şed makam olarak uygulanan kürdilihicazkâr makamı :

MAKAMIN DURAĞI : RAST perdesidir.

MAKAMIN DİZİSİ : Kürdî dörtlüsüne bûselik beşlisinin eklenmesinden meydana gelen kürdî dizisinin rast perdesi üzerindeki şeddidir.

ŞED : Göçürülen diziden göçürülen perdede yeni ve ayrı bir oluşumdur.

⁶ Ş. Şeref ÇAKAR ; *Türk Müziği Teorisi ve Makamlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2004, sayfa 276

TRANSPOZİSYON: Bir makamın bir başka perde üzerine aynı makam olarak aktarımıdır.

Buna göre makamın dizisi rast perdesinden çargâh perdesine kadar sıralanan kürdî dörtlüsünün tiz tarafına çargâh perdesinden gerdaniye perdesine kadar sıralanan bûselik beşlisinin eklenmesinden meydana gelir. Kısaca; rast perdesindeki kürdî dörtlüsüne, çargâh perdesindeki bûselik beşlisinin eklenmesinden meydana gelen ayrı bir makamdır. Makam kürdî dizisinin rast perdesine göçürülmesi ile oluşan şed bir makam olarak nitelendirilirse de şed dizinin tiz tarafa doğru en az bir kürdî dörtlüsü ile genişlemesi ve esas makamın yapısında bulunan geçkiler gereği şed uygulamada da bileşik bir şekle bürünür. Makamın melodik yapısı teorik yapısını değiştirir.

Dizinin perde aralıkları rast perdesinden gerdaniye perdesine kadar (BTT + TBTT)' dir.

Dizideki sesler Türk müziğindeki isimleriyle şöyle sıralanır: 1. Rast, 2. Nimzircüle, 3. Kürdî, 4. Çargâh, 5. Neva, 6. Nimhisar, 7. Acem, 8. Gerdaniye.

MAKAMIN GÜÇLÜSÜ : Makamın inici bir makam oluşu ve genellikle gerdaniye perdesinden tiz tarafa doğru (gerdaniye, nimşehnaz, sünbüle, tizçargâh perdelerini kullanarak) bir kürdî dörtlüsü ile genişleme yapması ve gerdaniye perdesini esas alan bir makam olması nedeniyle; yalnız kürdî dizisinden yararlanılarak ve şed olarak uygulanan çeşidindeki seyirde makam yapısının bir gereği olarak birinci derecede güçlü GERDANIYE perdesidir. Üzerinde kürdî dörtlüsü ile geçici karar verilen çok önemli bir perdedir. Ayrıca dizide görülen ve makam seyirinde üzerinde bûselik beşlisi ile asma karar verilen ikinci derecede güçlü çargâh perdesidir.

MAKAMIN YEDENİ : Durak olan rast perdesinin altındaki ACEMAŞİRAN perdesidir.

MAKAMIN TİZ DURAĞI: GERDANIYE perdesidir.

MAKAMIN DONANIMI: Küçük mücennep bemollü Sİ kürdî, küçük mücennep bemollü Mİ nimhisar ve küçük mücennep bemollü LA nimzircüle perdeleriyle gösterilir.

MAKAMIN SEYRİ: İnicidir.

MAKAMIN GENİŞLEMESİ VE YAPISAL SEYRİ:

Makama acem perdesini izleyerek birinci derecede güçlü gerdaniye perdesinden girilir. Gerdaniye perdesi esas olmak üzere bu perde üzerindeki kürdî

Rast perdesinde
kürdî dörtlüsü ile tam karar
verilir.

Acemaşiran perdesinde
bûselik beşlisi ile geçici karar
verilebilir

2. 2. Kürdî dizisi ile birlikte, esas yapısına katılan çeşitli dörtlü, beşli ve diziler bulunan ve bu yapısının gereği olarak bileşik bir şekilde uygulanan kürdilihicazkâr makamı :

Durağı rast perdesi ve esas dizisi kürdi dizisi olmak üzere, bileşik bir şekilde kürdilihicazkâr makamı dizisi: Üç şekilde görülür

- 1) Hicazkârlı
- 2) Arazbarlı
- 3) Kürdili + Hicazkârlı + Arazbarlı

2.2.1. Hicazkârlı kürdilihicazkâr :

MAKAMIN NİTELİĞİ : Bileşik bir makamdır.

MAKAMIN DURAĞI: RAST perdesidir.

MAKAMIN DİZİSİ : Makamın dizisi gerdaniye perdesindeki hicaz beşlisi ve gerdaniye perdesindeki bûselik beşlisi ile genişlemiş hicazkâr makamı dizisine gerdaniye perdesindeki kürdî dörtlüsü ile genişlemiş kürdî dizisinin katılması ile oluşmuştur.

Gerdaniye perdesi üzerine değişik dörtlü ve beşlilerin gelmesi ile hicazkâr makamı dizisinde değişik dizilerin oluştuğu görülür. Bu izlenim kürdilihicazkâr makamının oluşumunu gerçekleştirir.

Şöyle ki;

Gerdaniye perdesi üzerine bûselik beşlisinin gelmesi ile gerdaniye perdesinde, sünbüle perdesi kullanılarak bûselik beşlisi + neva perdesinde hicaz dördlüsü ile birlikte neva perdesinde hümayun dizisi oluşur.

Çargâh perdesi üzerine bûselik beşlisinin gelmesi ile, çargâh perdesinde, nimhisar perdesi kullanılarak bûselik beşlisi + rast perdesinde hicaz dördlüsü ile birlikte bu kez rast perdesinde hümayun dizisi oluşur.

Ayrıca tiz tarafa doğru, çargâh perdesinde bûselik beşlisi + gerdaniye perdesinde hicaz dördlüsü ile birlikte çargâh perdesinde bûselik II. dizisi oluşur.

Çargâh perdesinde Bûselik 2. dizisi

Gerûniye perdesinde Hicaz dörtlüsü *Çargâh perdesinde Bûselik beşlisi*

Acem perdesinde Nikriz beşlisi

Çargâh perdesinde Bûselik beşlisi *Rast perdesinde Hicaz dörtlüsü*

Rast perdesinde Hümâyün dizisi

Yine çargâh perdesi üzerine bûselik beşlisinin gelmesi ile; tiz tarafa doğru çargâh perdesinde bûselik beşlisi + (gerdaniye perdesindeki kürdî dörtlüsü ile genişlemiş kürdî dizisinin) gerdaniye perdesinde (nimşehnaz ve sünbüle perdelelerini kullanarak oluşturulan) kürdî dörtlüsü ile birlikte çargâh perdesinde bûselik I. dizisi oluşur.

Çargâh perdesinde Bûselik 1. dizisi

Gerûniye perdesinde Kürdî dörtlüsü *Çargâh perdesinde Bûselik beşlisi*

Acem perdesinde Bûselik beşlisi

Çargâh perdesinde Bûselik beşlisi *Rast perdesinde Kürdî dörtlüsü*

Nimhisar perdesinde Çargâh beşlisi

Rast perdesinde Kürdî dizisi

MAKAMIN GÜÇLÜSÜ : Makamın inici bir makam oluşu ve gerdaniye perdesinden başlayarak tiz tarafa doğru hicaz beşlisi, bûselik beşlisi, kürdî dörtlüsü, uşşak dörtlüsü ile genişleme yapması seyre girişte tiz durak gerdaniye perdesini esas alan bir makam olması nedeni ile birinci derecede güçlü GERDANIYE perdesidir. Ayrıca hicazkâr makamı dizisinde görülen ve makam seyrinde üzerinde asma karar verilen ikinci derecede güçlü neva perdesidir.

MAKAMIN YEDENİ : Durak olan rast perdesinin altındaki ACEMAŞİRAN perdesidir.

MAKAMIN TİZ DURAĞI: GERDANIYE perdesidir.

MAKAMIN DONANIMI: Küçük Mücennep bemollü Sİ kürdi, küçük mücennep bemollü Mİ nimhisar ve küçük mücennep bemollü LA nimzîrgüle perdeleri ile gösterilir.

MAKAMIN SEYRİ: İnicidir.

MAKAMIN GENİŞLEMESİ VE YAPISAL SEYRİ:

Makam genişlemiş dizilerden oluşan geniş bir seyre sahiptir.

Makama evc perdesini izleyerek birinci derecede güçlü gerdaniye perdesinden hicazkârlı olarak girilir. Gerdaniye perdesi esas olmak üzere bu perde üzerindeki hicaz beşlisinde, bûselik beşlisinde seyredilip gerdaniye perdesinde geçici karar verilir. Hicazkârlı seyir ile neva perdesinde geçici karar verilir. Bu kez gerdaniye perdesi üzerinde kürdî dörtlüsü gösterilerek gerdaniye perdesinde kürdî dörtlüsü ile geçici karar verilir. Bu seyri izleyerek güçlü kadar önemli çargâh perdesinde bûselik beşlisi ile geçici bir karar verilir. Daha sonra kürdî dizisi ile durak olan rast perdesinde yeden perdesi de kullanılarak tam karar verilir.

Bu şekildeki yapıya HİCAZKÂRLI KÜRDÎ (HİCAZKÂR-I KÜRDÎ) denir.

Her makamın kendine özgü melodik bir motifi vardır. Genellikle bu motif ile karara gidilmesi o makamın bir özelliğidir.

Kürdilihicazkâr makamının da kendine özgü bir motifi vardır. Bu motif makamı özgün bir şekilde belirler.

Yapısal yönleri ile birbirlerinden bütünü ile farklı muhayyersünbüle ve muhayyerkürdî makamlarını da bu özgün motifler özgün bir şekilde belirler.

Seyirde; tam, yarım ve geçici karar perdeleri ve bu perdelerde asma karar verilebilen dörtlüler – beşliler :

Gerdaniye perdesinde hicaz beşlisi ile geçici karar

Neva perdesinde hicaz dörtlüsü ile asma karar

Çargâh perdesinde nikriz beşlisi ile geçici karar

Rast perdesinde hicaz beşlisi ile hicazkâr makamı dizisi ile yarım karar

Gerdaniye perdesinde bûselik beşlisi ile geçici karar

Neva perdesinde hicaz dörtlüsü ile hümayun dizisi ile asma karar

Gerdaniye perdesinde
hicaz dörtlüsü ile geçici karar

Acem perdesinde
nikriz beşlisi ile geçici karar

argh perdesinde
bûselik beşlisi ile
bûselik II. dizisi ile asma karar

Rast perdesinde
hicaz dörtlüsü ile
hümayun dizisi ile asma karar

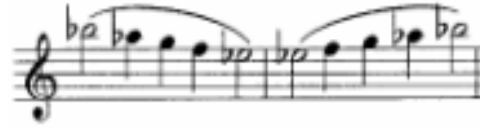
Gerdaniye perdesinde
kürdî dörtlüsü ile geçici karar

Acem perdesinde
bûselik beşlisi ile geçici karar

Nimhisar perdesinde
çargâh beşlisi ile geçici karar

Çargâh perdesinde
bûselik beşlisi ile bûselik I. dizisi
ile asma karar verilebilir.

Rast perdesinde
kürdî dörtlüsü ile kürdî dizisi
ile tam karar verilir.

2.2.2. Arazbarlı kürdilhicazkâr :

Hicazkârlı seyirde; gerdaniye perdesi üzerine hicaz beşlisi - hicaz dörtlüsü, bûselik beşlisi ve kürdî dörtlüsünün gelmesi ile hicazkâr makamı dizisinde değişik dörtlü — beşli ve dizilerin oluştuğu görülür.

Bu kez; gerdaniye perdesi üzerine getirilen kürdî dörtlüsünü izleyerek (sünbüle perdesi ile birlikte nimşehnaz perdesi yerine dikşehnaz perdesi kullanılarak) gerdaniye perdesinde oluşturulan uşsak dörtlüsü sonucu esas dizide değişik dörtlü, beşli ve diziler oluşur.

Gerdaniye perdesindeki uşşak dörtlüsünün tiz tarafına bir tanini perde ekleyerek hüseyini perdesi oluşturulur. Ayrıca uşşak dörtlüsünün pes tarafına bir tanini perde ekleyerek acem perdesinde rast beşlisi oluşturulur.

Gerdaniye perdesindeki uşşak dörtlüsü ve hüseyini beşlisinde devamlı geçici kararlar rast perdesindeki muhayyerkürdî makamını çağırıştırır.

Hicazkâr seyirdeki değişiklik sonucu çargâh perdesi üzerine getirilen bûselik beşlisinin bir tanini perde üstü neva perdesinde kürdî dörtlüsünün varlığı görülür.

Bu kez; neva perdesi üzerindeki kürdî dörtlüsünü izleyerek (nimhisar perdesi yerine dikhisar perdesi kullanılarak) neva perdesinde oluşturulan uşşak dörtlüsü sonucu esas dizide değişik dörtlü, beşli ve diziler oluşur.

Hicazkâr makamı dizisi; gerdaniye perdesinde hicaz beşlisi ve gerdaniye perdesinde bûselik beşlisi ile genişlediğine göre bu kez;

1- Neva perdesindeki uşşak dörtlüsüne gerdaniye perdesinde hicaz beşlisi eklenerek karcıgar dizisi oluşur.

Neva perdesindeki karcıġar dizisi rast perdesinde de oluşturulur.

2- Neva perdesinde uşşak dörtlüsüne gerdaniye perdesinde bûselik beşlisi eklenerek bayatı – uşşak dizisi oluşur.

Neva perdesindeki bayatı – uşşak dizisi rast perdesinde de oluşturulur.

Neva perdesindeki bayatî dizisi ve çargâh perdesindeki rast beşlisi arazbar makamının üst dizisidir.

Arazbarlıhicazkâr seyir sonucu rast perdesinde kürdî dörtlüsü ile (veya uşşaklı gibi) karar verilmesine ARAZBARLI KÜRDLİHİCAZKÂR MAKAMI denir.

Seyirde; tam, yarım ve geçici karar perdeleri ve bu perdelerde asma karar verilebilen dörtlüler – beşliler :

Gerdaniye perdesinde
kürdî dörtlüsü ile geçici karar

Gerdaniye perdesinde
uşşak dörtlüsü ve hüseyinî
beşlisi ile geçici karar

Acem perdesinde
rast beşlisi ile geçici karar

Neva perdesinde
kürdî dörtlüsü ile asma karar

Neva perdesinde
uşşak dörtlüsü ile geçici karar

Çargâh perdesinde
rast beşlisi ile geçici karar

Gerdaniye perdesinde
hicaz beşlisi ile geçici karar

Acem perdesinde
nikriz beşlisi ile geçici karar

Neva perdesinde
uşşak dörtlüsü ile karcığar
dizisi ile asma karar

Çargâh perdesinde
rast beşlisi ile geçici karar

Çargâh perdesinde
hicaz beşlisi ile asma karar

Kürdî perdesinde
nikriz beşlisi ile geçici karar

Rast perdesinde
uşşak dörtlüsü ile karcığar
dizisi ile asma karar

Acemaşiran perdesinde
rast beşlisi ile geçici karar

Gerdaniye perdesinde
bûselik beşlisi ile geçici karar

Neva perdesinde
uşşak dörtlüsü ile
bayâtî – uşşak dizisi ile asma karar

Çargâh perdesinde
rast beşlisi ile geçici karar

Çargâh perdesinde
bûselik beşlisi ile asma karar

Kürdî perdesinde
çargâh beşlisi ile geçici karar

Rast perdesinde
uşşak dörtlüsü ile
bayatî – uşşak dizisi ile asma karar

Acemaşiran perdesinde
rast beşlisi ile geçici karar verilebilir.

Rast perdesinde
kürdî dörtlüsü ile tam karar verilir.

2.2.3. Kürdili + hicazkârlı + arazbarh kürdiİhicazkâr ;

Bu üç şekil kürdilihicazkâr bir eserde sanatlı bir üslub ile birlikte bir arada kullanılabilir.

3. BÖLÜM : HACI ÂRİF BEY' İN KÜRDİLİHİCAZKÂR ESERLERİ VE ESERLERİN MAKAM ANALİZİ TABLOLARI

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Aşkın esîr-i sûzişine can acımaz mı

Curcuna

Hacı Ârif Bey

Aşkın e si ri sû zi ş i ne
can a cı maz mı
Câ nım a cı yın
ca ba na câ nân
a cı maz mı
Â zâ rı na ol maz mı pe ş i
man a cı maz mı

Furkan Biçer

*Aşkın esîr-i sûzişine can acımaz mı
Cânım acıyınca bana cânân acımaz mı
Âzârına olmaz mı peşîmân acımaz mı
Cânım acıyınca bana cânân acımaz mı*

AŞKIN ESİR-İ SÛZİŞİNE CAN ACIMAZ MI			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik	Kürdî	Bûselik , Kürdî
Evc			
Acem		Bûselik	
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Hicaz	Kürdî	Hicaz
Çargâh		Bûselik	
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Yürük Semâi

Bâis figân ü nâleme aşk ibtilâsıdır

BESTE:Hacı Ârif Bey

GÜFTE:Rahmi Bey

Bâ is fi gâ nü nâ le
me aşk
ib ti lâ sı dır (SAZ.....) dır (SAZ.....)
Çek dik le rim za ma ne
de gön
lüm be lâ sı dır (SAZ.....) dır (SAZ.....)
Bir ben de ğil ci han ol me
hin mü
müb te lâ sı dır (SAZ.....) dır (SAZ.....)

Furkan Biçer

Bâis figân ü nâleme aşk ibtilâsıdır

Çekdiklerim zamâne gönlüm belâsıdır

Bir ben değil cihân ol mehin mübtelâsıdır

Çekdiklerim zamâne gönlüm belâsıdır

BÂİS FİGÂN Ü NÂLEME AŞK İBTİLÂSİDİR			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye		Kürdî	Bûselik , Kürdî
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Uşşak		
Çargâh	Bûselik , Rast	Bûselik	Rast
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran		Bûselik	

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Berdâr olalı zülfiñe yâr fikir ü hayâlim

Sengin semâi

Hacı Ârif Bey

Ber dar o la lı zül fi ne yar

fik rü ha ya lim fik rü ha ya lim (SAZ.....)

Ra met ti di li sen gi si tem i le o za

lim i le o za lim (SAZ.....) lim (SAZ.....)

Ar tık si te me sab re de cek

kal ma dı ha lim kal ma dı ha

lim (SAZ.....) Ted bir de ku sur ey le me dim

ger çi ne ça re ger çi ne ça

re (SAZ.....) Ra met ti di li sen gi si tem

i le o za lim i le o za

1 2 *Aranağme*

lim lim

Furkan Biçer

*Berdâr olalı zülfüne yâr fikr ü hayâlim
 Râm etti dili seng-i sitem ile o zâlim
 Artık siteme sabr edecek kalmadı hâlim
 Tedbirde kusûr eylemedim gerçi ne çâre
 Râm etti dili seng-i sitem ile o zâlim*

BERDÂR OLALI ZÜLFÜNE YÂR FİKR Ü HAYÂLİM			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik		Bûselik
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar	Segah		
Hisar			
Nim Hisar			Çargah
Nevâ	Uşşak		Uşşak
Çargâh	Nikriz	Rast , Bûselik	Rast , Bûselik
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî		Çargah	
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Bir zülfi perîşâna

Aksak

Hacı Ârif Bey

Bir zül fü pe ri şa na yi ne yak tum a ba

yı yak tum a ba yı (SAZ.....) yı (SAZ.....)

Sev da di ye al dım ba şa püs kül lü be la

yı püs kül lü be la yı (SAZ.....) yı (SAZ.....)

Düş tüm bi le rek da mı na gey su yi si ya

hın Gey su yi si ya hın (SAZ.....)

Et tim he ve si da ne i ha lin de ha ta

yı ha lin de ha ta yı of

Gam çek me gö nül va sı lı ca nan o la cak

sın ca nan o la cak sın (SAZ.....)

Bir gün ge le cek hür re mi han dan o la cak

sın han dan o la cak sın Ah

Ol vakte dek am ma ki pe ri şan o la cak

sın A şık lı ğı na bel ki pe şı man

o la cak sın (SAZ.....) (SAZ.....)

Furkan Biçer

*Bir zülfü perîşâna yine yaktım abayı
 Sevdâ diye aldım başa püsküllü belâyı
 Düştüm bilerek dâmına geysûyi siyâhın
 Ettim hevesi dâme-i halinde hatâyı
 Gam çekme gönül vâsılı cânân olacaksın
 Bir gün gelecek hürremi handân olacaksın
 Ol vakte dek ammâ ki perîşân olacaksın
 Âşıklığına belki peşîmân olacaksın*

(Aranağme Ferit Alnar
 tarafından yazılmıştır)

BİR ZÜLFÜ PERİŞÂNA			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik	Kürdî	Bûselik
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			Çargah
Nevâ	Hicaz , Uşşak	Kürdî	Uşşak , Kürdî
Çargâh			Rast , Bûselik
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			Çargah
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Kürdî
Acemaşîran		Bûselik	

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Deşme dâğı sine-i sûzânımı

Türk aksağı

Hacı Ârif Bey

Deş me da ğı si ne i sû
zâ nı ma (SAZ.....)
İn ci nir sin in ci tir sin
ca nı mı (SAZ.....) (SAZ.....)
Al ma â hı kal bi
pür ef gâ nı
mı mı mı
Aranağme

Furkan Biçer

*Deşme dâğı sine-i sûzânımı
İncinirsin incitirsin cânımı
Alma âh-ı kalbi pür efgânımı
İncinirsin incitirsin cânımı*

DEŞME DÂĞI SİNE-İ SÛZÂNIMI			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Hicaz		Bûselik
Evc			
Acem			
Hüseyni			Müstear
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar		Çargah	
Nevâ	Hicaz	Kürdî	
Çargâh	Nikriz	Bûselik	
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Dil harîm-i vaslını arzu eder

Türk aksağı

Hacı Ârif Bey

Ah dil ha ri mi vas lı nı ar
 zu e der Dil ha ri mi
 vas lı nı ar zu e der (S.A.Z.....)
 İl ti fat et sev di ğim gay
 rı ye ter İl ti fat et
 sev di ğim gay rı ye ter (S.A.Z.....)
 Tâ li nâ şâd i se ak
 si gi der Tâ li i nâ
 şâ di se ak si gi der (S.A.Z.....)

Furkan Biçer

DİL HARİM-İ VASLINI ARZU EDER			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik	Bûselik	
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Kürdî , Uşşak	Kürdî	Kürdî , Uşşak
Çargâh	Bûselik	Bûselik	Bûselik
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Kürdî
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Düşer mi şânına ey şeh-i hûban

Curcuna

BESTE:Hacı Ârif Bey

GÜFTE:Mehmet Sâdi Bey

Düşer mi şânına ey
 ey şe hi hû ban (SAZ.....) ban (SAZ.....)

Bırakmak âşıkı böyle
 Buyurken di kulundur

böyle perî şân (SAZ.....) şân (SAZ.....) E sirger
 emr-ü fermân man

mi efendim kuldan ihsan
 san (SAZ.....) san (SAZ.....) man (SAZ.....)

Aranajme

Furkan Biçer

*Düşer mi şânına ey şeh-i hûban
 Bırakmak âşıkı böyle perîşân
 Esirger mi efendim kuldan ihsan
 Buyur kendi kulundur emr-ü fermân*

DÜŞER Mİ ŞÂNINA EY ŞEH-İ HÛBAN			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik		Bûselik
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar		Çargah	
Nevâ	Hicaz		
Çargâh	Nikriz	Bûselik	
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Kürdî , Hicaz
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Ettikce sana âşık-ı dil-basta recâyı

Semâî

Hacı Ârif Bey

Et dik ce sa na â şı kı dil
has ta re câ yı (ŞAZ.....)

Ar tur ma da sın rû zü şeb ân (ŞAZ.....)
Sen de ne o lur tut san a cep

ren râ ren râ cü hi ce ve fâ fâ yı

Et tim sa na dil ver mek i le
ben bu ha tâ yı (ŞAZ.....)

Et me bu ka dar son ra pe şî
man o la cak sın Ken din gi

bi bir dil be re hay ran o
la cak sın Zül fün gi

bi el bet te pe ri şan o
 la cak sım Üf tâ de
 vü hâ ki de ri câ nân o
 la cak sım
 Üf tâ de vü hâ ki de ri câ (SAZ.....)
 nân nân o la cak sım

Furkan Biçer

*Ettikce sana âşık-ı dil-hasta recâyı
 Artırmadasın rûz ü şeb ân renc ü cefâyı
 Ettim sana dil vermek ile ben bu hatâyı
 Sen de ne olur tutsan acep râh-ı vefâyı*

*Etme bu kadar sonra peşîman olacaksın
 Kendin gibi bir dilbere hayran olacaksın
 Zülfün gibi elbette perîşan olacaksın
 Üftâde vü hâk-i der-i canân olacaksın*

ETTİKCE SANA ÂŞIK-I DİL-HASTA RECÂYI			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye		Kürdî	Kürdî , Bûselik
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			Çargah
Nevâ	Hicaz	Kürdî	Kürdî
Çargâh	Nikriz	Bûselik	Bûselik
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî		Çargah	
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Kürdî
Acemaşîran			Bûselik

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Eyyâmî bahâr oldu

Semâî

Hacı Ârif Bey

Ey yâ mı ba hâr ol du gü zel
 müj de ler ol sun (SAZ.....)

Ey ya mı ba har ol du gü zel
 müj de ler ol sun (SAZ.....)

Gül şen de a çan gon ca gü lün
 bü lü ol sun (SAZ.....)

gül şen de a çan gon ca gü lün
 bü lü ol sun (SAZ.....)

Zevk ey le ye lim tar fi çe men
 zev ki le dol sun

Zevk ey le ye lim tar fi çe men

zevk i le dol sun (SAZ.....)

sun (SAZ.....)

Furkan Biçer

*Eyyâmı bahâr oldu güzel müjdeler olsun
 Gülşende açan gonca gülün bülbülü olsun
 Zevk eyleyim taraf-ı çemen zevk ile dolsun
 Gülşende açan gonca gülün bülbülü olsun*

*Uşşâk-ı cefâ-pîşelerin hâline eyvâh
 Mahzûn dilim etmededir âh-ı sehergâh
 Teşrîfi ile eylese ihyâ beni ol mâh
 Mahzûn dilim etmededir âh-ı sehergâh*

EYYÂMI BAHÂR OLDU			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye			Bûselik , Hicaz
Evc			
Acem			
Hüseyni			Segah
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Hicaz , Uşşak		Uşşak
Çargâh	Nikriz	Bûselik	Rast
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast	Hicaz	Kürdî	
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Fırkatın te'sir etti cânıma

Aksak

Hacı Ârif Bey

Ah Fir ka tin tâ te sir
 et ti câ nı ma (SAZ.....)
 Sev di ğim bâ şın i çin gel
 yâ nı ma (SAZ.....) Sev di ğim bâ şın i çin
 gel yâ nı ma İ s te mez
 sin gir mek elbet ka nı ma (SAZ.....)
 ma (SAZ.....)

Furkan Biçer

*Fırkatın tâ te'sir etti cânıma
 Sevdüğüm bâşın için gel yânıma
 İstemezsin girmek elbet kânıma
 Sevdiğin bâşın için gel yânıma*

FİRKATİN TE'SİR ETTİ CÂNIMA			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik	Kürdî	Bûselik
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ		Kürdî	Kürdî
Çargâh	Nikriz	Bûselik	Bûselik
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî		Çargah	
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Geçti zâhm-ı tîr-i bicrin tâ dil-i nâ-şâdîma

*Ağır aksak
Türk aksağı*

Hacı Ârif Bey

Geç ti zah mî tî ri hic rin

tâ di li nâ şâ dî ma

Mer ha met ey gam ze i câ

dû ye tiş im dâ dî ma

öy bî hûş ey le din â

zâ ri le kim tâ bî mî

Gel mez ol du bir da hî lût

fû ke lâ mın yâ dî ma

Mec li si eh li sü han de

yek ka lem dir bu ga zel zel

Es â da söz var mı
 hüsnî tâbî is tî dâ dî
 ma Es â da söz var mı hüsnî
 tâbî is tî dâ dî ma
 dâ dî ma

Furkan Bıçer

*Geçti zahm-ı tûr-i hicrin tâ dil-i nâşâdımâ
 Merhamet ey gamze-î câdu yetiş imdâdımâ
 Öyle bî-hûş eyledin âzâr ile kim tâb'ımı
 Gelmez oldu bir dahî lûtf-u kelâmın yâdımâ
 Meclîsi ehl-i sühânde yek kalemdir bu gazel
 Es'âsa söz var mı hüsn-i tâb-ı istidâdımâ*

GEÇTİ ZAHM-I TÎR-İ HİCRİN TÂ DİL-İ NÂ-ŞÂDIMA			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik , Hicaz	Hicaz	Hicaz , Bûselik
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Hicaz , Kürdî	Kürdî	Hicaz , Kürdî , Uşşak
Çargâh	Rast	Bûselik	Rast , Bûselik
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Kürdî
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Gurûb etti güneş dünya karardı

Curcuna

Hacı Ârif Bey

Gu rûb et ti gü neş dün
ya ka rar dı (SAZ.....)

Gu rûb et ti gü neş dün
ya ka rar dı (SAZ.....)

Gü li ba ğı e mel sol
du sa rar dı (SAZ.....)

Gü li ba ğı e mel sol
du sa rar dı (SAZ.....)

Fe lek de böy le ma tem
ler a rar dı

Aranağme

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The melody line starts with a quarter note G4, followed by a quarter note A4, a quarter note B-flat4, and a quarter note C5. A fermata is placed over the G4 note, with a '2' above it indicating a second ending. The lyrics 'dı (SAZ.....) dı (SAZ.....)' are written below the first two notes. The melody continues with a quarter note D5, a quarter note E5, a quarter note F5, and a quarter note G5. A repeat sign with first and second endings follows. The piano accompaniment consists of a steady eighth-note pattern in the right hand and a bass line in the left hand.

Furkan Biçer

*Gurûb etti güneş dünya karardı
 Gül-i bağ-ı emel soldu sarardı
 Felek de böyle mâtemler arardı
 Gül-i bağ-ı emel soldu sarardı*

GURÛB ETTİ GÜNEŞ DÜNYA KARARDI			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik		Uşşak
Evc			
Acem			Rast
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar		Çargah	
Nevâ	Uşşak		
Çargâh		Bûselik	
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî		Çargah	
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Güzelim hiç aramaz mı dil-i âvâre seni

Aksak

Hacı Ârif Bey

Gü ze lim hiç a ra maz mı

di li â vâ re se ni (SAZ.....)

Ne ka dar da se vi yor bil

sen o bî çâ re se ni (SAZ.....)

Ne ka dar da se vi yor bil

sen o bî çâ re se ni (SAZ.....)

Cis mi ni ha ke a tar gör

se o sey ya re se ni (SAZ.....) (SAZ.....)

Furkan Biçer

*Güzelim hiç aramaz mı dil-i âvâre seni
Ne kadar da seviyor bilsen o bîcâre seni
Cismini hâke atar görse o seyyâre seni
Ne kadar da seviyor bilsen o bîcâre seni*

GÜZELİM HIÇ ARAMAZ MI DİL-İ ÂVÂRE SENİ			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik		Kürdî
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Hicaz , Kürdî	Kürdî	Kürdî
Çargâh		Bûselik	Bûselik , Çargah
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Kürdî
Acemaşîran			Çargah

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Güzelsin bî misilsin dilrübâsın

Curcuna

Hacı Arif Bey

Gü zel sin bî mi sil sin

dil rü bâ sım (SAZ.....)

Ne şık sım ne şık sım ne şık sım sev di ğim nâ

zik e dâ sım (SAZ.....) sım (SAZ.....) sım

Ü zer sin ben de ni pek

bî ve fâ sım (SAZ.....) sım (SAZ.....)

Aranağme

Furkan Biçer

Güzelsin bî misilsin dilrübâsın
Ne şıksın sevdiğim nâzik edâsın
Üzersin bendeni pek bî vefâsın
Ne şıksın sevdiğim nâzik edâsın

GÜZELSİN BÎ MİSİLSİN DİLRÜBÂSIN			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye		Kürdî	
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Hicaz		Hicaz
Çargâh	Nikriz	Bûselik	Bûselik
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Kürdî
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Harâb-ı deşt-i gamdır

Aksak

BESTE:Hacı Ârif Bey
GÜFTE:Sa'dî

Ha râ bı deş ti gam
Ha yâl ol du be nim
dır hem şim di bî gam
bez mi dil dâr
gör dü ğün gön lüm (SAZ.....) lüm (SAZ.....)
ol du ğum dem ler
Pe ri şan dır se nin vak
Vi sâ li yâ ri le mah
tiy sü le hur rem gö
su di ağ yâr o
gör dü ğün gön lüm (SAZ.....) lüm (SAZ.....)
ol du ğum dem ler
Cü dâ düş dü mu kađ
De ğiř di Sa' di yâ
dem â yâ re hem dem
sü de ef kâr
gör dü ğün gön lüm (SAZ.....) lüm (SAZ.....)
ol du ğum dem ler
Pe ri şan dır

se nin vak tiy le hur rem gö
gör dü ğün gön lüm (SAZ.....) lüm

Furkan Biçer

*Harâb-ı deşt-i gamdır şimdi bî-gam gördüğün gönlüm
Perîşandır senin vaktiyle hurrem gördüğün gönlüm
Cüdâ düşdü mukaddem yâre hem-dem gördüğün gönlüm
Perîşandır senin vaktiyle hurrem gördüğün gönlüm*

*Hayâl oldu benim hem-bezm-i dildâr olduğum demler
Visâl-i yâr ile mahsûd-ı ağıâr olduğum demler
Değişti " Sa'diyâ " âsûde efkâr olduğum demler
Perîşandır senin vaktiyle hurrem gördüğün gönlüm*

HARÂB-I DEŞT-İ GAMDIR			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Hicaz , Bûselik	Hicaz	Bûselik
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Kürdî	Kürdî	Uşşak
Çargâh	Nikriz		Rast , Nikriz
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî		Çargah	
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Hazân erdi gülîstân-ı bahâre

Y.Semâî

Hacı Ârif Bey

Ha zan er di gü lis tâ nı ba hâ
re (SAZ.....)

Çe kil di an de lî bân bir
ke nâ re (SAZ.....)

Çe kil di an de lî bân bir
ke nâ re (SAZ.....)

Furqan Biçer

*Hazân erdi gülîstân-ı bahâre
Çekildi andelîban bir kenâre
Dilim oldu figândan pâre pâre
Nedir bu derd-i bî-dermana çâre*

*Safâ bezmi dağıldı gitti sâkî
Gamı kaldı dil-i zârımda bâkî
Yer etti cânâ cânânın firâkî
Gamı kaldı dil-i zârımda bâkî*

(Meyan eksik)

HAZÂN ERDİ GÜLİSTÂN-I BAHÂRE			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik		
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ		Kürdî	
Çargâh	Bûselik	Bûselik	
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

İftirâkıdır sebep nâle vü feryâdıma

Müsemmen

Hacı Ârif Bey

İf ti râ kım dır se bep bu nâ le vü fer
 yâ dı ma (SAZ.....) yâ dı ma (SAZ.....)
 Gel mez ol dun sev di ğim hay li za man dır
 yâ nı ma (SAZ.....) yâ nı ma (SAZ) Kû şe i gur bet te kal dım
 gel ye tiş im dâ dı ma (SAZ) dâ dı ma (SAZ.....)

Furkan Bıçer

*İftirâkıdır sebep bu nâle vü feryâdıma
 Gelmez oldun sevdiğim hayli zamandır yânıma
 Kûşe-i gurbette kaldım gel yetiş imdâdıma
 Gelmez oldun sevdiğim hayli zamandır yânıma*

İFTİRÂKINDIR SEBEP NÂLE VÜ FERYÂDIMA			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Hicaz	Kürdî	Bûselik
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Hicaz	Kürdî	Uşşak
Çargâh	Nikriz		Rast
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Kanlar döküyor derdin ile dâde-i giryân

Aksak

Hacı Ârif Bey

Kan lar dö kü yor
 der din i le (SAZ.....) di de i gir
 yan (SAZ.....) (SAZ.....)

A teş sa çı yor
 Öl dür dü be ni
 hic rin i le si ne i su
 der di ga min ey şe hi hu
 zan ban (SAZ.....) (SAZ.....)

Zül fün si ye hin
 gi bi di lin ha li pe ri
 şan (SAZ.....) (SAZ.....)

Furkan Bıçer

KANLAR DÖKÜYOR DERDİN İLE DÎDE-İ GİRYÂN			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik	Kürdî	Bûselik
Evc			
Acem			
Hüseyni			Segah
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Hicaz		Hicaz
Çargâh	Nikriz	Bûselik	
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî		Çargah	
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast	Hicaz	Kürdî	Hicaz
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Muntazır teşrifine hâzır kayık

Aksak

Hacı Ârif Bey

Mun ta zır teş rî fî ne hâ zır ka yık
hâ zır ka yık (SAZ.....) yık (SAZ.....)
İnce yaş mak la bu cu ma sey re
çık sey re çık (SAZ.....) çık (SAZ.....)
Pen be man tin den fe râ ce pek de şık
pek de şık (SAZ.....) şık (SAZ.....) çık (SAZ.....)

Aranağme

Furkan Biçer

(1)

(2)

*Muntazır teşrifine hâzır kayık
İnce yaşmakla bu cuma seyre çık
Penbe mantinden ferâce pek de şık
İnce yaşmakla bu cumâ seyre çık*

*Kırma lûfen hâtır-ı mestâneyi
Süslenip tak zülfün üzre şâneyi
Eyle ihyâ semt-i kâğıthâne'yi
İnce yaşmakla bu cumâ seyre çık*

MUNTAZIR TEŞRÎFİNE HÂZİR KAYIK			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye			
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar		Çargah	
Nevâ		Kürdî	
Çargâh	Rast		Rast
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Uşşak
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Nerdesin ey tatlı sözlü sevdiğim

Devr-i Hindî

Hacı Ârif Bey

Ner de sin ey tat lı söz lü
sev di ğim (SAZ.....) di ğim (SAZ.....)

Sa rı saç lı ma vi göz lü
Kız ta şın da mor ho toz lu
sev di ğim (SAZ.....) di ğim (SAZ.....)

Â şı kı na doğ ru söz lü
sev di ğim (SAZ.....) di ğim (SAZ.....)

Furkan Biçer

(1)

*Nerdesin ey tatlı sözlü sevdiğim
Sarı saçlı, mavi gözlü sevdiğim
Âşıkına doğru sözlü sevdiğim
Kıztaşı'nda mor hotozlu sevdiğim*

(2)

*Bahçeli bir yer müheyyâdır sana
Âşıkın teşrîfini eyler rica
Nûş-i meyle eyleriz zevk u safâ
Sarı saçlı, mavi gözlü sevdiğim*

NERDESİN EY TATLI SÖZLÜ SEVDİĞİM			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Hicaz		
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Hicaz	Kürdî	Hicaz
Çargâh	Nikriz		Rast , Bûselik
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast	Kürdî	Kürdî	Kürdî
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Niçin terkeyleyip gittin a zâlim

Aksak

Hacı Ârif Bey

Of Of Of

(SAZ.....) Ni çin ter

key le yip gi tin (SAZ.....)

a zâ me câ zâ câ

lim (SAZ.....) Of Of

Of Of Of (SAZ.....) Se ni sev Ha yâ lîn

mək dir mi dir bil mem has

ve bâ bü hâ ve bâ bü hâ

lim (SAZ.....) Of lim (SON)

Of Of (SAZ.....) Fe dâ ol

sun sa na bu câ (SAZ.....)

nü mâ mâ

lim (SAZ.....) Of Of

Of Of (SAZ.....) Yi ne gör

mek li ğe yok sa (SAZ.....)

Furkan Biçer

*Niçin terkeyleyip gittin a zâlim
 Seni sevmek midir bilmem vebâlim
 Fedâ olsun sana bu cân ü mâlim
 Yine görmekliğe yoksa mecâlim
 Hayâlidir hayâl-i hasb-ü hâlim*

NİÇİN TERKEYLEYİP GİTTİN A ZÂLİM			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Hicaz	Hicaz	
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Uşşak	Hicaz , Uşşak	Uşşak , Hicaz
Çargâh	Rast , Nikriz	Nikriz , Bûselik	Bûselik , Rast , Nikriz
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Kürdî
Acemaşîran		Bûselik	Bûselik

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Sana biç nâle eser etmez mi

Aksak

Hacı Ârif Bey

Of of of

of (SAZ.....) Sa na hiç

na le e ser et

mez mi (SAZ.....)

Of of of

of (SAZ.....) Na Aç ze nin

kal bi ni in zah mi de run

cit mez mi (SAZ.....)

Of of of

of (SAZ.....) Â şı ka cev rü si

tem yet
mez mi (SAZ.....)

Furkan Biçer

*Sana hiç nâle eser etmez mi
Nâzenin kalbini incitmez mi
Âşıka cev-r-ü sitem yetmez mi
Açtığın zahm-ı derûn bitmez mi*

SANA HİÇ NÂLE ESER ETMEZ Mİ			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye		Kürdî	
Evc			
Acem		Çargah	
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Uşşak	Uşşak	Uşşak
Çargâh	Rast	Rast , Bûselik	Rast
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî		Çargah	
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Sabâ
Acemaşîran		Bûselik	

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Sende acep uşşâka ezîyet mi çoğaldı

Curcuna

BESTE:Hacı Arif Bey

GÜFTE:Mehmet Sâdi Bey

Sen de â cep uş şâ ka
e zi yet mi ço ğal
dı (SAZ.....) (SAZ.....)

Yâ biz de ce fâ çek me ğe
Ey kâ nı ke rem lût fu i
tâ tâ
nâ nâ

kat mi a zal dı (SAZ.....) dı (SAZ.....)
yet sa na kal dı dı

A şık la rın â zâr i le bî
tâ bü tü van
dır (SAZ.....) (SAZ.....)

Aranajme

dı

Furkan Biçer

*Sende acep uşşâk-a eziyet mi çoğaldı
Ya biz de cefâ çekmeğe tâkat mı azaldı
Âşıkların âzâr ile bî-tâb ü tüvandır
Ey kân-ı kerem lütf u inâyet sana kaldı*

SENDE ACEP UŞŞÂKA EZİYET Mİ ÇOĞALDI			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik		
Evc			
Acem			Nikriz
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Uşşak	Kürdî	
Çargâh	Rast		Rast
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Hicaz	
Acemaşîran			

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Seyri bahâre açıldı dağlar

Curcuna

Hacı Ârif Bey

Sey ri ba hâ re a çıl dı dağ
lar
Dağ lar fi dan lar da hey bül gon ca bağ
gül ler sa fâ da bül bül ler ağ
lar dağ lar fi dan lar da hey bül
lar dağ lar fi dan lar da hey bül
gon ca bağ lar lar SON Göz ya şım am ma
sel gi bi çağ lar gül dü a çıl
dı şen len di dağ lar

Furkan Biçer

*Seyri bahâre açıldı dağlar
Dağlar fidanlar hep gonca bağlar
Gözyaşım amma sel gibi çağlar
Güldü açıldı şenlendi dağlar
Güller safâda bülbüller ağlar*

SEYRİ BAHÂRE AÇILDI DAĞLAR (10 / 8)			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye		Bûselik	Bûselik
Evc			
Acem			Çargah
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Uşşak	Kürdî , Uşşak	Uşşak
Çargâh		Rast , Bûselik	Rast
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran		Bûselik	

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Seyr-i bahâre açıldı dağlar

Semâî

Hacı Ârif Bey

Sey ri ba hâ re

a çıl dı dağ

lar (SAZ.....) lar (SAZ.....)

Dağ lar fi dan lar
Gül ler sa fâ da

hep gon ca bağ lar lar (SAZ.....)
bül bül ler ağ lar

Dağ lar fi dan lar da
Gül ler sa fâ da

hep gon ca bağ
bül bül ler ağ

lar lar (SAZ.....) Göz ya şım am

ma sel gi çağ

lar sel gi bi çağ lar

Gül dü â çıl dı

şen len di dağ lar (SAZ.....)

Furkan Biçer

*Seyr-i bahâre açıldı dağlar
 Dağlar fidanlar hep goncası bağlar
 Gözyaşım amma sel gibi çağlar
 Güldü açıldı şenlendi dağlar
 Güller safâda bülbüller ağlar*

SEYRİ BAHÂRE AÇILDI DAĞLAR (3 / 4)			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye			Bûselik
Evc			
Acem			Çargah
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Kürdî	Uşşak	Uşşak
Çargâh		Bûselik	
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî			
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	
Acemaşîran			

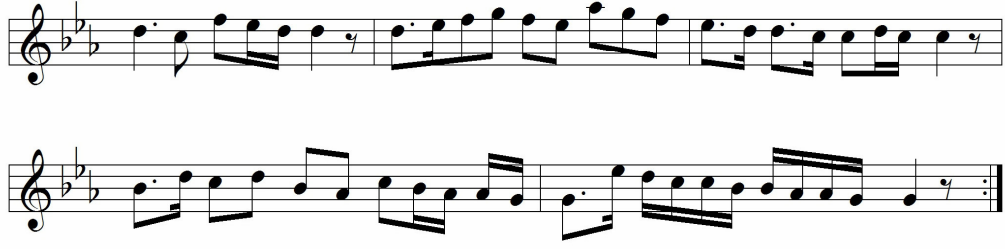
KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

Sırma saçlı

Aksak

Hacı Ârif Bey

Sır ma saç lı ya re
 kim of
 ha ber ver sin
 Ba ğ lı kal dı gö
 U ğ ra dık ca yo
 nül lu of of
 zül fü te li ne
 ca nan e vi ne ne
 Pe ya mi hic ra nı of
 of
 sa bâ gö tür sün ne

Furkan Biçer

*Sırma saçlı yâre kim haber versin
Bağlı kaldı gönül zülfü teline
Peyâmı hicrânı sabâ götürsün
Uğradıkca yolu cânân evine*

SIRMA SAÇLI			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik		
Evc			
Acem			
Hüseyni			
Dik Hisar			
Hisar			
Nim Hisar			
Nevâ	Kürdî , Uşşak		Uşşak
Çargâh	Bûselik	Bûselik	Bûselik , Rast
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî		Çargah	
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast		Kürdî	Kürdî
Acemaşîran			

GENEL TABLO			
PERDE İSİMLERİ	ZEMİN	NAKARAT	MEYAN
Gerdâniye	Bûselik (14), Hicaz (6)	Bûselik (2), Hicaz (3), Kürdî (9)	Bûselik (14), Kürdî (4) Hicaz (2), Uşşak (1)
Evc			
Acem		Çargah (1), Bûselik (1)	Çargah (1), Nikriz (1), Rast (1)
Hüseyni			Segah (2), Müstear (1)
Dik Hisar	Segah (1)		
Hisar			
Nim Hisar		Çargah (4)	Çargah (3)
Nevâ	Uşşak (11), Kürdî (5), Hicaz (12)	Kürdî (15), Uşşak (3), Hicaz (1)	Çargah (1), Uşşak (10), Hicaz (6), Kürdî (6)
Çargâh	Bûselik (4), Rast (6), Nikriz (12)	Rast (3), Bûselik (19), Nikriz (1)	Rast (14), Bûselik (11), Nikriz (2), Çargâh (1)
Bûselik			
Segâh			
Dik Kürdî			
Kürdî		Çargah (8)	Çargah (1)
Dügâh			
Nim Zirgüle			
Rast	Kürdî (1), Hicaz (2)	Kürdî (24), Hicaz (1)	Kürdî (10), Sabâ (1), Uşşak (1), Hicaz (2)
Acemaşîran		Bûselik (5)	Bûselik (2), Çargâh (1)

Not: Yukarıdaki genel tabloda Hacı Ârif Bey' in Kürdilihicazkâr eserlerinin toplamında, hangi perdelerde kaç defa hangi çeşniler kullandığı gösterilmiştir.

SONUÇ

“Kürdilihicazkâr makamını terkip eden Bestekâr Hacı Ârif Bey’in hayatı ve Kürdilihicazkâr eserlerinin makamsal olarak incelenmesi” konulu çalışmamız sonucunda, Hacı Ârif Bey’in 25 adet Kürdilihicazkâr makamında eseri olduğunu tespit ettik.

Çalışmamızda yer alan 25 adet Kürdilihicazkâr eserin analiz ve kritikleri yapılmış olup; 15 tanesinin Hicazkâr’lı, 8 tanesinin Arazbar’lı, 1 tanesinin Kürdî’li (meyan eksik), bir tanesinin de Arazbar’lı + Hicaz’lı olarak işlendiği tespit edilmiştir.

Genel tabloyu göz önünde bulundurarak incelediğimizde, Hacı Ârif Bey’in eserlerinde çoğunlukla Hicazkâr’lı, bunu takiben Arazbar’lı başlayıp nakarat bölümünde Kürdî’li karar verdiğini görmekteyiz. Buna göre Kürdilihicazkâr makamı; Hicazkâr + Arazbar + Kürdî makamı dizilerinin birbirine eklenmesiyle terkip edilmiş bir makamdır. Her ne kadar Kürdilihicazkâr makamı yukarıda belirttiğimiz gibi ise de, eserlerinden bir tanesi bu tariflerin dışında sayılabilir. “Sende acep uşşâka eziyet mi çoğaldı” güfteli eserinde Arazbar’lı başlayıp nakarat bölümünde karara giderken Hicaz çeşnisi kullandığı görülmektedir.

Hacı Ârif Bey’i takip eden bestekârların hiçbirisi makamı onun kadar renkli ve zengin kullanamamıştır.

Bazı günümüz nazariyatçılara göre Kürdilihicazkâr Makamı, Kürdî Makamı’nın Rast perdesindeki inici şeddidir. Ancak, Hacı Arif Bey’in terkibine göre ise makam, mürekkeb bir makamdır.

Buradan çıkardığımız sonuç ise, Kürdilihicazkâr Makamı; günümüzde ağırlıklı olarak kullanılan Rast perdesindeki Kürdî makamının inici şeddi değil, Hacı Ârif Bey’in kullandığı gibi mürekkeb bir makamdır.

EKLER (1)	REP.NO
AŞKIN ESİR-İ SÜZİŞİNE CAN ACIMAZ MI	
BÂİS FIGÂN Ü NÂLEME AŞK İBTİLÂSİDİR	1089
BERDÂR OLALI ZÜLFÜNE YÂR FİKR Ü HAYÂLİM	1560
BİR ZÜLFÜ PERİŞÂNA	2390
DEŞME DÂĞI SİNE-İ SÜZÂNIMI	3315
DİL HARÎM-İ VASLINI ARZU EDER	3407
DÜŞER Mİ ŞÂNINA EY ŞEH-İ HÛBAN	3680
ETTİKCE SANA ÂŞIK-I DİL-HASTA RECÂYI	3970
EYYÂMI BAHÂR OLDU	1712
FİRKATİN TE'SİR ETTİ CÂNIMA	4487
GEÇTİ ZAHM-I TÎR-İ HİCRİN TÂ DİL-İ NÂ-ŞÂDIMA	4645
GURÛB ETTİ GÜNEŞ DÜNYA KARARDI	5560
GÜZELİM HİÇ ARAMAZ MI DİL-İ ÂVÂRE SENİ	5860
GÜZELSİN BÎ MİSİLSİN DİLRÛBÂSIN	
HARÂB-I DEŞT-İ GAMDIR	6001
HAZÂN ERDİ GÜLİSTÂN-I BAHÂRE	6185
İFTİRÂKINDIR SEBEP NÂLE VÜ FERYÂDIMA	6613
KANLAR DÖKÜYOR DİRDİN İLE DÎDE-İ GİRYÂN	6983
MUNTAZİR TEŞRÎFİNE HÂZİR KAYIK	7753
NERDESİN EY TATLI SÖZLÜ SEVDİĞİM	8199
NİÇİN TERKEYLEYİP GİTTİN A ZÂLİM	8327
SANA HİÇ NÂLE ESER ETMEZ Mİ	9169

SENDE ACEP UŞŞÂKA EZİYET Mİ ÇOĞALDI	9449
SEYRİ BAHÂRE AÇILDI DAĞLAR	10013
SIRMA SAÇLI	10028

EKLER (2)

- 1) AŐKIN ESİR-İ SŪZİŐİNE CAN ACIMAZ MI
- 2) DİL HARİM-İ VASLINI ARZU EDER
- 3) ETTİKCE SANA ÂŞIK-I DİL-HASTA RECÂYI
- 4) EYYÂMI BAHÂR OLDU
- 5) FİRKATİN TE'SİR ETTİ CÂNIMA
- 6) HAZÂN ERDİ GŪLİSTÂN-I BAHÂRE
- 7) SEYRİ BAHÂRE AÇILDI DAĞLAR

Not: Ekler (2)' de belirttiğimiz notalar Muallim İsmail Hakkı Bey' in kendi el yazısı ile yazılmış olup, saygıdeğer hocam Kânûnî Cüneyt Kosal' dan temin edilmiştir.

(11)

56h

Handwritten musical notation in Urdu script on a staff. The lyrics are: "Kirdili hicakar Sarki Mau Arif Bey". The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and bar lines.

Kirdili hicakar Sarki Mau Arif Bey

Asken eseri suvsiue am acumar mi.

Four empty musical staves for additional notation.

١٤٩٩

سورده صبا ليا شرق اصول انصاف حامين عارف بله

Allegretto

Handwritten musical score for 'Sura Sabal' in Arabic. The score consists of ten staves of music. The lyrics are written in Arabic script below the notes. The tempo is marked 'Allegretto'. There are several annotations in Arabic script: 'نصاف' (Nasaf) on the third staff, 'سبا' (Saba) on the fourth staff, 'نصاف' (Nasaf) on the sixth staff, and 'النصاف' (al-Nasaf) on the tenth staff. The lyrics include: 'لي نور من نور ام', 'م نور ام', 'في نور ام', 'في نور ام', 'في نور ام', 'في نور ام', 'في نور ام', 'في نور ام', 'في نور ام', 'في نور ام'. The score is written in a traditional Arabic musical notation style.

۱۰۰۹

سرود بزم صبا در شرق اصولی تنظیمه جامع عارف نکات

Handwritten musical score for "Bazm-e Saba in the East" (سرود بزم صبا در شرق). The score is written on ten staves. The lyrics are in Persian and are written above the notes. The music is in a 3/4 time signature and features a key signature of one sharp (F#). There are several annotations in Persian, including "نقارات" (Naghara) and "ساز" (Saz). The lyrics include: "نسی عا نا سا جی رک ایت", "کی کا کز جی صدی ساد رک قی", "سک ره م جی آ", "ی (ره) (ساز) انه عیب", "ی فا جی جو", "رک ویر رک سا م ایت", "ی ل ی بو م ایت", "نسی به ره مسیح دارق بوم ایت", "کی رک کین جی جو لا او سا".

Caneyt KOSAL

۱۵۱۰

Handwritten musical notation on six staves. The lyrics are written in Urdu script above the notes. The text includes:

او جانے کی تہی
 ال بی کی تہی زول
 جمع ل او
 رہ کی جا رہ تا اوف
 جمع لا او ناہ جا رہی
 (نقارہ)
 افتارہ مالک

The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and bar lines. There are also some handwritten annotations and symbols like 'C' and 'F' interspersed within the staves.

کوردی

شیرین صفا کار
چهارمین طرز صفا کار

اصول بودک سگی

ایلام بهارک اولی کوردی از اول سونه

اصول بودک سگی

کوردی سن اولی صفا کار

© İneyt KOSAL

۱۴۶۶

کورویله صبا ۵ شرق اصولی اورجی ماصو عارف بدک

Handwritten musical score for 'Koruyileh Saba' in 5/8 time. The score consists of ten staves of music with Persian lyrics written above the notes. The lyrics include: 'ایته تا ناکه فر آه', 'اسا سا با', 'صوبه ایه', 'کیم یه سو', 'یا', 'سودیکین', 'بنه ال', 'قوره ک', 'م'. The notation includes treble clefs, a key signature of one sharp (F#), and various rhythmic values. There are several annotations in Persian, including 'نقشه' (map/scheme) and 'بنا' (construction), which likely refer to specific musical structures or ornaments. The score ends with a double bar line and a final flourish.

Handwritten musical score on five staves. The notation includes various notes, rests, and symbols. There are several circled annotations and a large 'D' symbol on the lower staves. The text 'CANEKI ROSAL' is written vertically on the right side of the page.

CANEKI ROSAL

۲۳۶۸

صدا: ۵ ری
فا: ۴
ص: ۳
ر: ۲
د: ۱
پ: ۰
اصول مقام
سبزه اوجله طالع

Handwritten musical score on ten staves. The notation includes notes, rests, and various musical symbols. The lyrics are written in Persian script above the notes. The score includes dynamic markings such as *pp* and *mf*. There are also some handwritten annotations in Persian, including "نقشه" (map/scheme) and "باز" (again).

Cüneyt KOSAL

KAYNAKÇA

AKSÜT, Sadun ; Türk Mûsikîsi'nin 100 Bestekârı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1993

ÇAKAR, Ş.Şeref ; Türk Müziği Teorisi ve Makamlar, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2004

EDİBOĞLU, Bâki Süha ; Ünlü Türk Betekârları, Ak Kitabevi, İstanbul, 1962

ÖKTE, Burhânettî ; Mûsikî Mecmuası, Minnetoğlu Kitabevi, Aralık 1963, No.190, Çağaloğlu-İstanbul

SAY, Ahmet ; Müzik Ansiklopedisi, 2. cilt, Ankara, 1985

<http://www.boyut.com.tr>

<http://www.eyupmusiki.com>

<http://www.kulturgov.tr>

<http://www.turkmusikisi.com>

KOSAL, Cüneyt ; Nota Arşivi

T.R.T. İstanbul Radyosu "Nota Arşivi"

ÖZGEÇMİŞ

28.07.1977 tarihinde İstanbul’da doğdu. İlkokul eğitiminden sonra hocası Reis-ül Kurra H.H. Abdurrahman Gürses Efendi ve babası H.H. İsmail Biçer idaresinde hıfzını tamamladı. Ortaokul ve lise eğitimini de İstanbul’da tamamlayan Biçer, 1994 yılında girmiş olduğu Üsküdar Mûsıkî Cemiyeti’nde 4 yıl süresince mûsiki ve repertuar dersleri aldı. Geçtiğimiz yıllarda ise bağlı bulunduğu Üsküdar Mûsıkî Cemiyeti’nde usûl, solfej ve nazariyat hocalığı görevlerinde bulundu. Alâeddin Yavaşca, Tülûn Korman, Nevzat Atlığ, Selâhaddin İçli, Çetin Körükçü, Vahid Anadolu, Âmir Ateş ve Yıldırım Gürses gibi birbirinden değerli hocalardan usûl, solfej, nazariyat, mûsıkî dersleri almış olan Biçer, 1999 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Mûsıkî Devlet Konservatuvarı’nın Ses Eğitimi bölümü sınavını kazanarak müzik eğitimini konservatuarda devam ettirdi. Girmiş olduğu bölümden başarılı bir derece ile mezun oldu. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında Tasavvuf ve Türk Sanat Müziği konserlerinde önemli isimlerle çalışmalarına devam etmekte olan Biçer, Mayıs 2004 tarihinde Kudsi Erguner yönetimindeki toplulukla Aya İrini Kilisesi’nde Bizans ve Anadolu Tasavvuf Mûsikilerinin icra edildiği konserde (“İlahi Nağme” Kudsi Erguner yönetiminde İstanbul Müezzinleri, “Atina” Likurgos Angelopulos Bizans Korosu) ve aynı yıl Doğan Dikmen yönetiminde Brüksel’ de düzenlenen Yunus Emre İlâhileri konserinde yer aldı. 2006 yılında yine Kudsi Erguner yönetiminde İspanya’da Derviches Mevlevi de Eistanbul (festival / Granada), Yunanistan’ da İstanbul Müezzinleri, Likurgos Angelopulos (Atina) Bizans Korosu (Atina - Megaron) konserlerinde görev aldı. Aynı yılın Haziran ayında Paris’te Mercan Dede ile La Tentation D’istanbul Mercan Dede Saint – Denis festivali ve Temmuz ayında İsviçre – Basel’de Burhan Öcal ile Sufi Music Night-Voices Of Mysteries Burhan Öcal Stimmen festivalinde, ayrıca bu yıl 43. sü düzenlenen Antalya Film Festivali’nde yine Burhan Öcal ile birlikte sahne aldı. Sanatçı ve Bestekâr Amir Ateş’in Eylül Akşamları adlı albüm çalışmasında yer aldı. Bağlı bulunduğu Üsküdar Mûsıkî Cemiyetinde sene içi, sene sonu ve muhtelif aralıklarla verilen “İcra Heyeti” konserlerinde bulunup, cemiyetin icra korosunda hem solist, hem de korist olarak görevini sürdürmektedir. 2005’ de Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Müziği Bölümü’nde başladığı yüksek lisans eğitimini de tez aşamasında halen devam ettirmektedir.